Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Práce školních metodiků prevence na základních školách v Královéhradeckém kraji

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Kateřina Olexová

Studijní program: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: dr hab. doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Eva Janouchová

Hradec Králové 2025

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor:	**Kateřina Olexová**
Studium:	P23P0686
Studijní program:	N0111A190018 Sociální pedagogika
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	**Práce školních metodiků prevence na základních školách v Královéhradeckém kraji**
Název diplomové práce AJ:	The work of school prevention methods in primary schools in the Hradec Králové region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá tvorbou preventivních programů na základních školách v Královéhradeckém kraji. Cílem teoretické části je popsat primární prevenci, blíže představit školního metodika prevence jeho činnost a specifika. Dalším cílem teoretické části je přiblížit jednotlivé fáze vedoucí k tvorbě preventivního programu. Cílem empirické části je pomocí metod analýzy a polostrukturovaného rozhovoru, zmapovat práci školních metodiků prevence a tvorby preventivních programů na základních školách v Královéhradeckém kraji.

BĚLÍK, Václav a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-7268.

KNOTOVÁ, Dana a kol. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-2474502-2.

KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

MIOVSKÝ, Michal, SKÁCELOVÁ, Lenka, ČÁBLOVÁ, Lenka, VESELÁ, Michaela, ZAPLETALOVÁ, Jana. *Návrh a doporučení struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: TOGGA, 2012. 100 s. ISBN 978-80-87258-74-3

VOJTOVÁ, Věra. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchou chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. 1 vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 330 s. ISBN 978-80-210-5159-1.

Zadávající pracoviště:	Ústav sociálních studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	dr hab. doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Eva Janouchová

Datum zadání závěrečné práce: 1.3.2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Práce školního metodika prevence na základních školách v Královehradeckém kraji* vypracovala pod vedením vedoucího práce dr hab. doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

_____

V Hradci Králové dne: 14.4. 2025 Bc. Kateřina Olexová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce, dr hab. doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D., za cenné rady a podporu. Děkuji také školním metodikům prevence za jejich čas a ochotu podělit se o zkušenosti. V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům za trpělivost a podporu během celého procesu.

Anotace

OLEXOVÁ, Kateřina. Práce školního metodika prevence na základní škole v Královehradeckém kraji. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzity Hradec Králové, 2025. 88 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá tvorbou preventivních programů na základních školách v Královéhradeckém kraji. Cílem teoretické části je popsat primární prevenci, blíže představit školního metodika prevence jeho činnost a specifika. Dalším cílem teoretické části je přiblížit jednotlivé fáze vedoucí k tvorbě preventivního programu. Cílem empirické části je prozkoumat, zda vybrané ZŠ v daném regionu splňují všechna specifika pro tvorbu preventivních programů a následně zanalyzovat zjištěná data. První část výzkumného šetření probíhá formou polostrukturovaných rozhovorů se školními metodiky prevence. Tyto rozhovory jsou dále analyzovány a vzájemně porovnány, zda splňují všechna kritéria. Pozornost je věnována i tomu, jaké překážky školní metodici prevence při tvorbě programů vnímají a jaké nástroje považují za nejefektivnější. Práce se rovněž zaměřuje na spolupráci škol s externími subjekty. Výstupy šetření mohou sloužit jako doporučení pro zefektivnění preventivní práce na školách v regionu.

Klíčová slova: Školní metodik prevence, prevence rizikového chování, školní prevence, preventivní program, Školní poradenské pracoviště

Annotation

OLEXOVÁ, Kateřina. *The Work of the School Prevention Methodologist at Primary Schools in the Hradec Králové Region*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2025. 88 s. Master's Thesis.

This thesis focuses on the development of prevention programs at primary schools in the Hradec Králové Region. The aim of the theoretical part is to describe primary prevention, to introduce the role of the school prevention methodologist in more detail, and to outline their responsibilities and specific features. Another objective of the theoretical section is to describe the individual phases leading to the creation of a prevention program. The aim of the empirical part is to examine whether selected primary schools in the region meet all the criteria necessary for the development of prevention programs and to analyze the collected data. The first part of the research investigation is conducted through semi-structured interviews with school prevention methodologists. These interviews are then analyzed and compared to determine whether they meet the set criteria. Attention is also paid to the obstacles that prevention methodologists perceive in the creation of programs and to the tools they consider most effective. The thesis also focuses on the cooperation of schools with external organizations. The findings of the research may serve as recommendations for improving preventive work in schools across the region.

Keywords: School prevention methodologist, risk behaviour prevention, school prevention, prevention program, School counselling centre

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 15/2024 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

_____

V Hradci Králové dne: 14.4. 2025 Bc. Kateřina Olexová

Obsah

Úvod ... 9
1 Problematika prevence rizikového chování ve školním prostředí ... 11
1.1 Role školy v primární prevenci rizikového chování ... 13
1.2 Funkce školy v primární prevenci rizikového chování ... 15
1.3 Význam prevence v pedagogickém procesu ... 17
2 Školní metodik prevence a jeho pozice v rámci školního poradenského pracoviště 19
2.1 Zaměstnanci školního poradenského pracoviště ... 21
2.2 Role a náplň práce školního metodika prevence ... 23
2.3 Legislativní rámec práce ŠMP ... 26
3 Tvorba minimálního preventivního programu ... 30
3.1 Analýza výchozí situace ... 31
3.2 Cíle prevence a tvorba aktivit pro jejich dosažení ... 32
3.3 Monitoring, propagace a evakuace: Klíčové kroky pro úspěšnou realizaci ... 35
4 Práce školního metodika prevence při tvorbě minimálního preventivního programu v Královehradeckém kraji ... 39
4.1 Cíl výzkumného šetření ... 39
4.2 Zvolený metodický rámec výzkumného šetření ... 43
4.3 Výběr výzkumného vzorku ... 44
4.4 Realizace výzkumného šetření a zpracování výsledků ... 46
5 Přehled výsledků výzkumného šetření a jejich interpretace ... 48
5.1 Dílčí výzkumná otázka 1 ... 48
5.2 Dílčí výzkumná otázka 2 ... 53
5.3 Dílčí výzkumná otázka 3 ... 57
5.4 Dílčí výzkumná otázka 4 ... 62
5.5 Dílčí výzkumná otázka 5 ... 66
5.6 Dílčí výzkumná otázka 6 ... 70
5.7 Dílčí výzkumná otázka 7 ... 74
6 Shrnutí výsledků výzkumného šetření a doporučení do praxe ... 79
Závěr ... 83
Seznam zdrojů ... 85

Úvod

V současném prostředí se stále více klade důraz na prevenci rizikového chování ve školách jako prostředku k posílení kvality vzdělávání a podpoře zdravého vývoje žáků. Toto téma zasahuje celou společnost a ovlivňuje další vývoj budoucí generace v jejím sociálním a kulturním kontextu. Role školy v této oblasti není pouze o vzdělávání, ale také o podpoře sociálního a emočního rozvoje žáků. Škola by měla být místem, kde se žáci cítí bezpečně a podporováni v jejich individuálním rozvoji.

Cílem této práce je podrobně analyzovat primární prevenci rizikového chování na základních školách v Královéhradeckém kraji. Konkrétně se zaměřuje na úlohu školního metodika prevence, jeho postavení v rámci školního poradenského pracoviště a efektivitu preventivních programů, které vytváří. Práce se snaží zjistit, zda a jakým způsobem vybrané základní školy v regionu splňují požadavky na tvorbu a realizaci minimálních preventivních programů a jaké výzvy a překážky při jejich implementaci vznikají.

Teoretická část práce se věnuje vymezení primární prevence ve školním prostředí, legislativnímu rámci práce školního metodika prevence a jeho konkrétním úkolům. Dále popisuje postupy tvorby minimálního preventivního programu, jeho klíčové složky a faktory ovlivňující jeho úspěšnost. V rámci úvodní části je diskutováno školní poradenské pracoviště, které hraje klíčovou roli v poskytování podpory žákům, kteří se potýkají s různými problémy, ať už osobními či akademickými. Zaměstnanci těchto pracovišť mají odpovědnost identifikovat potřeby žáků a poskytnout jim vhodnou pomoc a podporu. Legislativní rámec práce školního metodika prevence je důležitý pro stanovení jasných postupů a pravidel, které by měly být dodržovány při implementaci preventivních programů ve školách. Hlavní část se zaměřuje na pravidla tvorby minimálního preventivního programu. Práce na programu vyžaduje důkladnou analýzu situace ve škole, stanovení konkrétních cílů prevence a následnou tvorbu aktivit a opatření k dosažení těchto cílů. Důležitým prvkem je také monitorování a evaluace programu, aby bylo možné efektivně reagovat na změny a zajistit trvalou a úspěšnou realizaci prevence rizikového chování.

Empirická část je založena na kvalitativním výzkumném šetření formou polostrukturovaných rozhovorů se školními metodiky prevence na vybraných základních školách v Královéhradeckém kraji. Cílem výzkumu je zmapovat jejich zkušenosti, postupy a vnímané překážky při implementaci preventivních programů. Výzkum se zaměřuje na několik klíčových oblastí, včetně metod a strategií využívaných v prevenci,

míry podpory ze strany vedení školy a spolupráce s dalšími školními pracovníky či externími subjekty. Dále je součástí výzkumu analýza konkrétních příkladů dobré praxe i případné nedostatky, které mohou vést k méně efektivní implementaci preventivních opatření. Výsledky šetření budou zpracovány s využitím tematické analýzy, která umožní identifikovat hlavní vzorce a trendy v preventivní činnosti školních metodiků prevence. Výzkumné šetření se také zabývá tím, jaké zdroje a nástroje mají metodici prevence k dispozici a jak hodnotí účinnost preventivních programů ve vztahu k prevenci rizikového chování. Zvláštní pozornost bude věnována spolupráci s rodiči a komunitními organizacemi, které mohou hrát klíčovou roli v podpoře preventivních aktivit škol. Výsledky výzkumu by měly přinést ucelený pohled na efektivitu preventivních strategií a jejich vliv na školní klima a zdraví žáků. Na základě zjištěných poznatků budou navržena doporučení pro zlepšení preventivní práce na základních školách v Královéhradeckém kraji.

Můj zájem o tuto oblast pramení nejen z aktuální společenské relevance, ale také z touhy porozumět tomu, jak školy v Královéhradeckém kraji přistupují k prevenci rizikového chování, jaké konkrétní metody a strategie volí a jak efektivní tyto přístupy jsou. Chci se zaměřit na možnosti inovací v této oblasti a hledání efektivnějších přístupů, které by mohly pomoci školám v lepší prevenci rizikového chování. Věřím, že získané poznatky mohou přispět k obohacení pedagogické praxe a nabídnout školám konkrétní doporučení pro zkvalitnění jejich preventivní strategie.

1 Problematika prevence rizikového chování ve školním prostředí

Prevence rizikového chování je zásadním tématem, který významně ovlivňuje výchovně vzdělávací proces ve školách. Pro současnou mladou generaci se takové chování často stává součástí každodenního života. *„Rizikové a antisociální chování dětí a dospívajících je vždy přítomno v každé generaci. Takové chování lze do určité míry považovat za normativní součást vývoje. V každé generaci má navíc svoje historické a kulturně specifické projevy“* (Sobotková, 2014, s.7). Podle Krause (2022) v dnešní době roste počet projevů nežádoucího chování, od drobných prohřešků až po extrémní formy násilí. Orientace v těchto jevech není snadná, protože přístupy k nim se liší. Obecně však lze toto chování rozdělit do dvou kategorií. První zahrnuje chování vycházející z osobnostních rysů či psychických poruch – ty spadají do oblasti psychologie, psychopatologie či psychiatrie. Druhá kategorie pak zahrnuje projevy spojené se sociálními vlivy a jejich dopady, známé jako sociálně patologické jevy, které jsou doménou sociologie a sociopatologie. Sobotková a kol. (2014) také poukazuje na fakt, že rizikové chování se netýká pouze nebezpečného nebo problematického jednání, ale souvisí také s problematikou v oblasti zdravotní či sociální sféry. V normativním rámci tohoto pojmu se rovněž využívají termíny jako delikventní, asociální, disociální, antisociální, maladaptivní nebo kriminální chování.

V poslední době se v ČR ve vládních dokumentech, ale i v odborné literatuře pro tuto problematiku užívá převážně pojem rizikové chování, někdy také sociálně nežádoucí chování (Pavlas Martová, 2014). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2010) rizikové chování obecně definuje jako formy chování, které představují hrozbu pro zdravý vývoj dětí a mladistvých, ohrožují jejich fyzické i psychické zdraví a mohou negativně ovlivňovat jejich sociální vztahy nebo vzdělávání. V kontextu školního prostředí je cílem prevence rizikového chování zabránit jeho vzniku nebo minimalizovat jeho škodlivé následky mezi žáky prostřednictvím specifických programů a intervencí. *„Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:*

a) *agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie*

b) *záškoláctví,*

c) *závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling*

d) *rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů*

e) *spektrum poruch příjmu potravy,*

f) *negativní působení sekt,*

g) *sexuální rizikové chování"* (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2010, s.1).

Rizikové chování je možné rozdělit do tří hlavních oblastí, které jsou nejčastěji uváděné v odborné literatuře. První oblastí je abusus návykových látek, který zahrnuje široké spektrum od nikotinu přes alkohol a kanabinoidy až po ilegální drogy. Tato oblast zahrnuje jak legální, tak nelegální návykové látky, jejichž užívání má negativní dopad na fyzické a psychické zdraví jedince. Druhá oblast se týká psychosociálních poruch chování, které vedou k sociální maladaptaci. Mezi projevy tohoto typu rizikového chování patří krutost vůči slabším, vandalismus, krádeže, lhaní, záškoláctví, útěky z domova, autoagrese a další formy delikventního chování. Tyto projevy ukazují na vážné problémy v sociálních vztazích a schopnosti adaptace v rámci společnosti. Třetí oblastí jsou poruchy reprodukčního zdraví. Sem patří zejména rizikové sexuální chování, které může vést k častým a nechtěným těhotenstvím, pohlavně přenosným chorobám a problémům spojeným s reprodukčním zdravím. Tyto projevy často souvisejí s nezodpovědným přístupem k sexuálnímu chování a neschopností vytvářet stabilní partnerské vztahy. Tyto tři hlavní oblasti rizikového chování představují klíčová témata pro primární prevenci ve školním a mimoškolním prostředí, s cílem omezit negativní dopady na zdraví a sociální integraci mladých lidí (Pelcák, Bělík, 2014). Rizikové chování má největší dopad na jedince zejména v období dospívání. Adolescence je obdobím výrazných změn a rostoucích nároků na jedince, přičemž je zároveň přirozeně spojena s experimentováním v různých oblastech rizikového jednání. Klíčovým vývojovým úkolem této etapy je formování vlastní identity a upevnění sebepojetí, což následně ovlivňuje vztahy s okolím (Erikson, 2002). Pokud jedinec nemá dostatečně silné ochranné mechanismy, může být k rizikovému chování náchylnější.

1.1 Role školy v primární prevenci rizikového chování

Základní škola neslouží pouze k předávání základních vědomostí a dovedností, ale je rovněž prostředím, kde by mělo dojít k působení kvalifikovaných odborníků na optimální rozvoj dětí – tedy pedagogů. Je zásadní, aby ve školách fungoval tým odborně připravených specialistů, jelikož současné školní prostředí čelí různorodým rizikovým formám chování. Z tohoto důvodu je nutné, aby učitelé disponovali dovednostmi potřebnými pro efektivní řešení a prevenci takových situací.

Školy by se měly zaměřit především na preventivní opatření, protože prevence je vždy efektivnější a méně nákladná než následné řešení již vzniklých problémů. *„Pojem prevence je často užíván i v běžném životě a můžeme ho definovat jako soustavu opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu, například nemocem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí a podobně "* (Belík, Hoferková, 2018, s. 35). Podpůrná literatura obvykle dělí prevenci rizikového chování na primární, sekundární a terciární. Primární prevence se zaměřuje na předcházení problémů před jejich vznikem. *„Primární prevence zahrnuje komplex činitelů, kteří působí na jedince. Jedná se především o rodinu a školu ale také u působení lokálního prostředí především prostřednictvím občanských sdružení. Těžiště primární prevence leží v ovlivňování výchovy, ve vzdělávání, ve volnočasových aktivitách, v poradenství a práci s hodnotami dětí ten mládeže"* (Bělík, Hoferková, 2018, s. 36–37).

Školská prevence spadá do oblasti primární prevence, jejímž hlavním cílem je předcházet rizikovému chování nebo minimalizovat jeho výskyt. Podle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027 se primární prevence dělí na specifickou a nespecifickou. Přičemž specifická primární prevence rizikového chování zahrnuje programy zaměřené přímo na prevenci konkrétních forem rizikového chování u žáků. Naopak nespecifická primární prevence se soustředí na širší podporu zdravého životního stylu a pozitivního sociálního chování, aniž by se zaměřovala na konkrétní problém. Tato prevence zahrnuje aktivity, které pomáhají žákům rozvíjet odpovědnost, zdravý rozvoj osobnosti a dodržování společenských pravidel prostřednictvím smysluplného trávení volného času, jako jsou zájmové, sportovní a volnočasové aktivity (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2019).

Miovský (2015) prevenci dále dělí na všeobecnou, selektivní a indikovanou. Přičemž všeobecná primární prevence cílí na celkovou populaci dětí a mládeže, přičemž

nezohledňuje rozdíly mezi rizikovými a méně rizikovými skupinami, ale bere v úvahu pouze věkovou strukturu. Selektivní primární prevence se soustředí na jednotlivce nebo skupiny, u kterých jsou identifikovány zvýšené rizikové faktory pro rozvoj různých forem rizikového chování, tedy jsou více ohroženi než ostatní členové běžné populace, nebo u nichž již došlo k projevům rizikového chování. Indikovaná primární prevence se zaměřuje na jednotlivce, kteří mají výrazně zvýšené rizikové faktory pro vznik rizikového chování nebo u nichž již došlo k jeho projevům, čímž jsou více ohroženi než jejich vrstevníci nebo ostatní osoby v běžné populaci. Pro lepší přehlednost a jasnost výše uvedené struktury je přiloženo schéma prevence (viz schéma 1).

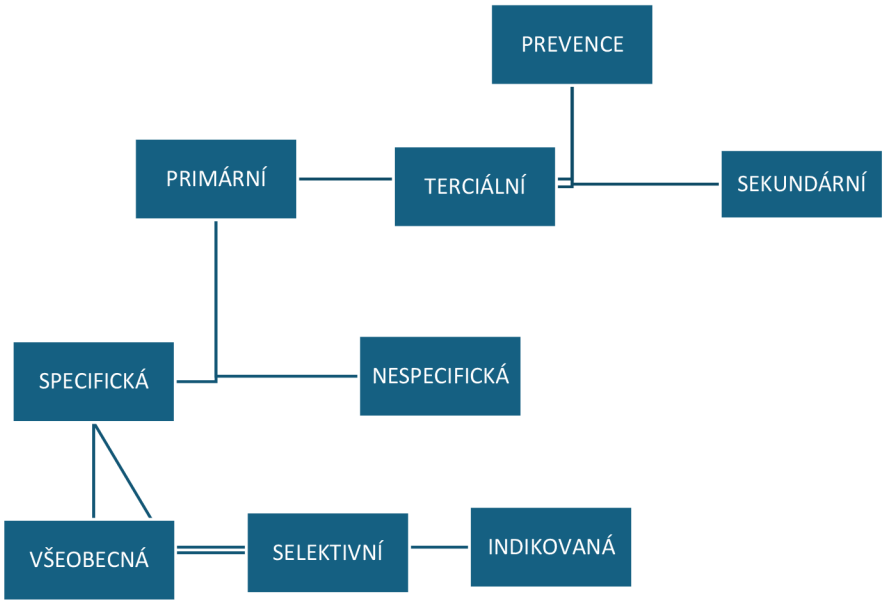

Schéma 1: *Schéma prevence*

Zdroj: Vlastní

Škola, vedle rodiny, hraje klíčovou roli při formování osobnosti a socializaci jednotlivce. I když se podoba školního vzdělávání v průběhu času měnila, od zavedení povinné školní docházky zůstává její výchovně-vzdělávací funkce nezměněná. Jejím hlavním cílem je předávat znalosti, rozvíjet potřebné dovednosti a připravovat žáky na budoucí život. Tyto změny odrážejí celkový vývoj společenského prostředí a státní vzdělávací politiky. S klesajícím vlivem některých rodin a rostoucím vlivem médií, která se stala významnými socializačními činiteli, získává škola stále větší význam. Stává se často jediným prostředím, kde lze zajistit odborně podložené a vědecky promyšlené

vzdělávací působení na mladé lidi (Kraus, 2014). *„Výchovné a přirozené socializační prostředí školy je označováno jako prostor, v němž se mohou uplatnit systémy, které mají šanci na zvýšení odolnosti vůči mimoškolním negativním vlivům“* (Procházka, 2012, str. 126).

1.2 Funkce školy v primární prevenci rizikového chování

Koťa (2018) uvádí jako funkce školy především funkci výchovnou, funkci vzdělávací, funkci kvalifikační, funkci integrační, a funkci selektivní k nim lze přidružit I další funkce, jako ochranou nebo resocializační či nápravnou. Oproti tomu Kraus (2014) říká, že zařízení, která mají výchovnou nebo vzdělávací úlohu, mají plnit funkci socializační. výchovně vzdělávací, pečovatelskou, poradenskou, relaxační, či rekreační, profesionalizace ční, selektivní. Činnost školy je velmi komplexní, což vede k tomu, že jsou často definovány specifické cíle, které má škola plnit, aby byla zajištěna přehlednost jejího působení. Tyto cíle, vycházející z požadavků společnosti, jsou označovány jako společenské role školy. Společnost očekává, že škola splní svěřené úkoly a naplní své role, přičemž plnění těchto povinností podléhá společenské kontrole a případným sankcím v případě selhání (Koťa, 2018). Je však skutečností, že i ve školním prostředí se objevují různé formy rizikového chování, jako jsou šikana a záškoláctví. Výzkumy ukazují, že ve srovnání s mezinárodním průměrem mají čeští žáci negativní vztah k škole. Nechuť k pravidelnému docházce se zhoršuje zejména na konci prvního stupně a je výraznější u chlapců. Tento negativní vztah ke škole úzce souvisí s výskytem rizikového chování, přičemž žáci často postrádají adekvátní informace o duševním zdraví, přičemž značná část z nich pociťuje úzkostné symptomy spojené se školním prostředím. K řešení této situace je nezbytné podporovat rozvoj funkčního sociálního chování u žáků, což je v současném vzdělávacím systému dosud realizováno pouze v omezené míře. Zároveň je třeba vytvořit vhodné podmínky pro rozvoj těchto dovedností ve školách a v neformálním vzdělávání (Fryč a kol., 2020).

Důležitou roly v této problematice hraje klima školy, ale i samotné klima třídního kolektivu a možnosti sociální opory ve školním prostředí. Pro definici těchto pojmů je klíčové si vytyčit význam slov prostředí, klima a atmosféra a jejich vzájemnou hierarchii. Prostředí lze definovat jako souhrn fyzických, sociálních a kulturních podmínek, které ovlivňují chování, pocity a interakce jednotlivců nebo skupin v daném prostoru. V kontextu školy se prostředí týká jak materiálních (např. budova, vybavení), tak i sociálních a organizačních faktorů, které formují každodenní školní život. Podle Čápa

a Mareše (2001) lze školní prostředí hodnotit z několika různých hledisek. Architektonické hledisko zahrnuje faktory jako velikost školy, rozložení učeben, vybavení chodeb a umístění budovy školy v dané lokalitě. Ergonomický pohled se zaměřuje na podmínky, které ovlivňují pohodlí a efektivitu žáků i učitelů, například vhodnost uspořádání nábytku. Hygienické hledisko hodnotí faktory jako větrání a vytápění školy, které mají vliv na zdraví a pohodu všech osob ve škole. Organizační aspekt se týká kapacity školy, počtu zaměstnanců, žáků a celkového provozu školy.

Oproti tomu klima má z pravidla trvalejší charakter. Lze označit za souhrn vjemů, postojů a interakcí, které formují atmosféru a vztahy v určitém prostředí, jako je například škola. Je to způsob, jakým se jednotlivci ve škole cítí, vnímají a reagují na dění kolem sebe, což má vliv na jejich chování a celkovou školní kulturu.

Pojem atmosféra se používá v užším významu, kde označuje dočasné a situací ovlivněné emoční naladění ve třídě. Jde o okamžiky, které jsou intenzivně prožívané a mohou být emočně vypjaté, například při zkoušce, zrušení hodiny nebo při řešení problémů či úrazů (Mareš, Ježek, 2012). V následujícím diagramu Lašek (2001) ilustruje vzorcové propojení mezi jednotlivými pojmy viz schéma 2.

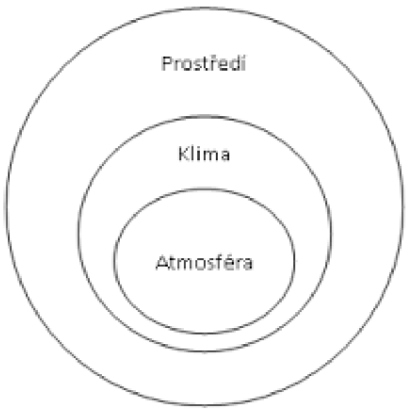

Schéma 2: Prostředí, klima, atmosféra

Zdroj: Lašek, 2001, s. 41

Klimat školy je možné vnímat různými způsoby, ale většina dnešních přístupů ho popisuje jako stabilní soubor pocitů, názorů, hodnocení a reakcí všech lidí, kteří se podílejí na školním životě. To znamená, že jak žáci, tak učitelé a ostatní pracovníci školy mají podobný způsob vnímání a prožívání všeho, co se ve škole děje. Tento soubor vjemů a reakcí vytváří určitou atmosféru ve škole, která má dlouhodobý vliv na to, jak škola

funguje a jaké vztahy panují mezi jejími členy (Grecmanová, 2012). Klima školy je výsledkem interakcí mezi pedagogickým sborem, žáky a případně rodiči. Každá škola vykazuje specifické prostředí, které se formuje na základě aktivní účasti učitelů v pedagogickém procesu, jejich komunikace s žáky a organizace různých vzdělávacích a mimoškolních aktivit. Kvalita vzorců interakcí mezi školním vedením, pedagogickým kolektivem a žáky, vycházejících z hierarchických vztahů a vzájemného respektu, má klíčový vliv na celkový charakter školního prostředí. Efektivní komunikace a spolupráce podporují pozitivní klima, zatímco dysfunkční vztahy mohou mít negativní dopad na školní atmosféru. Oproti tomu třídní klima se vyznačuje souhrnem emocí, postojů a interakcí, které se vytvářejí mezi žáky, učitelem a ostatními členy třídy. Toto klima ovlivňuje atmosféru ve třídě, přístup žáků k učení a vzorce chování. Zahrnuje faktory jako komunikace, spolupráce, vzájemný respekt, ale i způsob, jakým jsou řešeny konflikty a problémy ve třídním kolektivu. Třídní klima má zásadní vliv na motivaci žáků a jejich školní výkon (Grecmanová, 2012).

1.3 Význam prevence v pedagogickém procesu

Primární prevence rizikového chování (PPRCH) hraje klíčovou roli v prevenci vzniku rizikového chování, a měla by začínat již v raném věku. Tato prevence by měla být realizována jak v rodinném prostředí (přístup, výchova), tak i ve školách. Škola, jako místo, kde dítě tráví většinu času, nabízí příležitosti pro podporu pozitivního vývoje a budování vztahů v kolektivu, což může sloužit jako protektivní faktor, zejména v náročných obdobích, například při rozvodu rodičů nebo jiných krizových situacích. Tyto situace mohou vyvolat touhu po „úniku“ prostřednictvím alkoholu, drog nebo jiného rizikového chování (RCH).

V současnosti je na základních školách věnována rostoucí pozornost PPRCH, s cílem předejít vzniku takového chování. Tento cíl lze dosáhnout pouze efektivním poskytováním informací a dlouhodobým zaměřením na prevenci. Problematika PPRCH se však stále potýká s otázkami jako „Jak vykonávat prevenci efektivně?“ nebo „Jaké metody jsou skutečně účinné?“ Národní strategie primární prevence rizikového chování (2019) uvádí, že účinnými přístupy jsou komplexnost a kombinace různých strategií, dlouhodobost, kontinuita, včasný začátek, práce v malých skupinách, aktivní účast cílové skupiny, a nabídka pozitivních alternativ k rizikovému chování. Podle Nešpora et al. (2020) Efektivní preventivní strategie musí být dlouhodobé, systematické a zaměřené na posilování ochranných faktorů, jako jsou zdravé sociální vztahy, emoční stabilita

a kritické myšlení. Důležitou roli v tomto procesu sehrávají pedagogové a školní metodici prevence, kteří by měli být odborně proškoleni a schopni identifikovat rizikové situace včas. Prevence nesmí být izolovanou aktivitou, ale součástí celkového školního klimatu, přičemž klíčová je úzká spolupráce s rodiči i komunitou. Významným prvkem efektivní prevence je pravidelná evaluace a přizpůsobování programů aktuálním potřebám školy i jednotlivých žáků. Pouze komplexní a promyšlený přístup může zajistit dlouhodobý pozitivní dopad na chování a celkový rozvoj dětí.

Dalšími studiemi, jako je Evropská školní studie o alkoholu a drogách (ESPAD), se potvrdil pokles užívání alkoholu, kouření a nelegálních drog mezi mládeží. Výsledky z roku 2019 ukazují pozitivní dopady preventivních programů, přičemž se zmiňuje i negativní trend, který souvisí s nárůstem času stráveného na internetu a digitálních platformách. Tento jev vyvolává obavy, protože rizikové chování dnes často souvisí s nadměrným používáním sociálních médií a digitálních her, což má přímý vliv na duševní zdraví dětí a dospívajících.

Podle aktuálních údajů z Národního monitoringu duševního zdraví dětí (2023) vykazuje 40 % dětí známky střední až těžké deprese a 30 % trpí úzkostmi, což jsou alarmující čísla. Ministerstvo školství v dokumentu Strategie 2030+ zmiňuje potřebu intenzivní podpory duševního zdraví a podporuje preventivní aktivity a intervenci ve školách. Důraz je kladen na rozvoj školních poradenských služeb a holistický přístup k vytvoření zdravého a bezpečného prostředí ve školách (Andrys, 2023; NUDS, 2023).

Primární prevence rizikového chování je zásadní součástí zdravého vývoje dětí a měla by být pevně zakotvena v každodenním životě školy i rodiny. Ukazuje se, že nejúčinnější jsou dlouhodobé, komplexní a aktivní přístupy, které zapojují nejen žáky, ale i pedagogy, rodiče a širší komunitu. Významným tématem současnosti je také vliv digitálního světa na duševní zdraví dětí, který by prevence neměla opomíjet. Proto je nutné vnímat prevenci nejen jako sérii jednorázových aktivit, ale jako systematickou a citlivou součást školního prostředí. Celkově se potvrzuje, že kvalitní prevence může mít zásadní pozitivní dopad na životy dětí.

2 Školní metodik prevence a jeho pozice v rámci školního poradenského pracoviště

Školní poradenské pracoviště je definováno jako tým odborníků na škole, jehož cílem je poskytovat poradenské a preventivní služby žákům, rodičům i pedagogům. Tým obvykle zahrnuje školního metodika prevence, výchovného poradce a školního psychologa a speciálního pedagoga, kteří společně koordinují preventivní programy, poskytují metodickou podporu a řeší problémy související s rizikovým chováním či individuálními potřebami žáků. Jejich činnost zahrnuje diagnostiku, intervenci, metodickou podporu a koordinaci preventivních programů (Miovský a kol., 2010). Ředitel školy nese odpovědnost za fungování školního poradenského pracoviště a jednotlivé kompetence rozděluje mezi členy týmu. Poskytování školních poradenských služeb je však povinné pro všechny školy v České republice (Bělík, Hoferková, 2018). V současné době se objevuje stále větší poptávka po poradenských či terapeutických službách. *„Důvodů je mnoho, např. větší nároky na výkon (v práci i ve škole), narůstající životní tempo, ekonomické problémy rodin, oslabení soudržnosti rodin, vysoká rozvodovost, vysoké pracovní nároky na rodiče, oslabení vlivu učitelů a autorit celkově, změna životního stylu jedinců i celých rodin díky masivnímu vlivu komunikačních technologií apod.“* (Hoferková, 2022, s. 79)

Tento systém se zakládá na dvou hlavních pilířích. Prvním pilířem jsou školní poradenská pracoviště, tedy specializovaní pedagogičtí pracovníci, a druhým pilířem školská poradenská zařízení, mezi něž patří pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče. Jejich struktura je znázorněna v následujícím schématu 3.

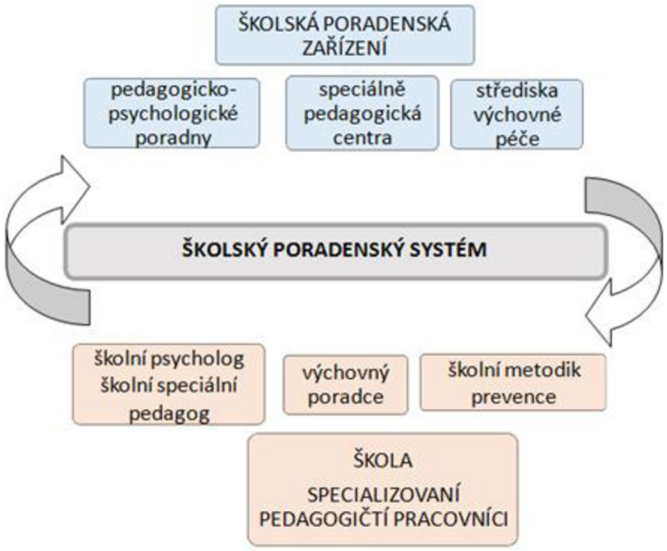

Schéma 3: Školský poradenský systém

Zdroj: Bělík, Hoferková, 2016

„Nejčastěji zajišťují poradenské služby školy výchovný poradce a školní metodik prevence, méně často se na službách podílí také školní psycholog/školní speciální pedagog. Jeho přítomnost obvykle ovlivňuje velikost školy " (Miovský a kol., 2010, s. 80). Za poskytování školního poradenského pracoviště odpovídá ředitel školy, případně osoba, kterou tím pověřil. Ředitel zajišťuje školní poradenské služby a vytváří preventivní program školy. Tyto programy by měly zohledňovat jedinečné potřeby konkrétní školy i regionu a služby by měly být lépe koordinovány ve spolupráci s regionálními školními poradenskými zařízeními (Miovský a kol., 2010). Při tvorbě školních preventivních programů je klíčové, aby vedení školy vytvořilo sérii koncepčních kroků. Mezi těmito kroky je formulování konkrétní koncepce poskytování poradenských služeb, která by měla vycházet z školního vzdělávacího programu. Dále je nezbytné, aby odborníci spolupracující na těchto službách dospěli k dohodě o vymezení svých konkrétních činností. Dalším důležitým krokem je delegování odpovědnosti na některého člena školního poradenského týmu a stanovení pravidelných schůzek s odpovídající dokumentací. Vedoucí školního poradenského pracoviště by měl ve spolupráci s vedením školy koordinovat komunikaci s externími odborníky, například prostřednictvím informačních systémů jako jsou webové stránky, nástěnky či sociální sítě. Dále je nutné zajistit odpovídající materiální vybavení a stanovit pravidla pro efektivní komunikaci a předávání informací mezi školou, učiteli, rodiči a žáky (Bělík, Hoferková, 2018). *„Kvalitní poradenské služby ve školách jsou v současné době jedním z možností podpory*

kvality výchovně vzdělávacího procesu, možností zvládnout problémy, které tento proces přináší, včetně vytváření podmínek pro úspěšnou inkluzi dětí s různým postižením či znevýhodněním" (Ondráčková, 2014, s.71). Pracoviště by mělo dále spolupracovat se specializovanými poradenskými pracovišti ve školství, zejména s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry, středisky výchovné péče, ale také s organizacemi mimo školský systém. Mezi tyto instituce řadíme především informačně-poradenská střediska úřadu práce (Miovský a kol., 2010).

2.1 Zaměstnanci školního poradenského pracoviště

Školní psycholog se objevuje především ve školách, které nají 500 a více žáků. Role školního psychologa spočívá především v, poskytování odborné podpory žákům, učitelům i rodičům. Zaměřuje se na diagnostiku problémů, prevenci rizikového chování a intervence při krizových situacích. Pomáhá žákům s osobními, vzdělávacími i sociálními problémy a přispívá k jejich zdravému psychickému rozvoji. Klíčovým aspektem jeho profesní činnosti je napomáhání včasné identifikaci žáků s jakýmikoli obtíži. Kromě toho spolupracuje s pedagogickým sborem na vytváření bezpečného a podporujícího školního prostředí. Důležitou součástí jeho práce je také komunikace s rodiči a dalšími odborníky mimo školu (Miovský a kol., 2010).

Školní psychologové především provádějí identifikační práci s jednotlivci a třídami, déle také poskytují metodickou podporu učitelům při práci s problematickými žáky. V krizových situacích, jako jsou úrazy, úmrtí blízkých, sebevraždy nebo v krajních případech vraždy, zajišťují intervence. Cílem jejich činnosti je podpořit učitele v efektivní práci s žáky, kteří čelí těmto náročným situacím. Učitelé by měli být informováni o možných reakcích žáků na krize, které zahrnují strach, zhoršení prospěchu, změny chování, spánkové obtíže, agresivitu, deprese, drogové závislosti nebo dokonce sebevražedné sklony. Tato informovanost umožňuje školám včas identifikovat rizikové žáky, monitorovat jejich chování a zajistit psychologickou podporu ve spolupráci s rodiči (Miovský a kol., 2010).

Školní speciální pedagog se zaměřuje na podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jeho role zahrnuje diagnostiku vzdělávacích obtíží, návrh a realizaci individuálních vzdělávacích plánů, poskytování konzultací učitelům a rodičům a koordinaci podpůrných opatření. Podporuje inkluzivní vzdělávání a pomáhá zajistit rovné podmínky pro všechny žáky. Spolupracuje s dalšími odborníky, jako jsou školní

psycholog nebo výchovný poradce, a přispívá k vytváření prostředí, které podporuje vzdělávací a osobní rozvoj žáků (Miovský a kol., 2010).

Role **výchovného poradce** spočívá v poskytování podpory žákům, pedagogům a rodičům při řešení výchovných, vzdělávacích a osobních problémů. Zaměřuje se na pomoc při výběru vzdělávací nebo profesní dráhy, podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a koordinaci s externími odborníky. Dále spolupracuje na prevenci rizikového chování a vytváření inkluzivního prostředí ve škole, čímž přispívá k celkovému rozvoji a integraci žáků (Miovský a kol., 2010). Podle Ondráčkové (2014) zaměřuje především na kariérové poradenství, výchovu a vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami, péči o žáky s neprospěchem a žáky nadané, řešen problémů spojených se školní docházkou nebo situací ve škole. *„Realizovaná výzkumná šetření potvrdila, že výchovní poradci se v 90 % věnují kariérnímu poradenství ve spolupráci s třídními učiteli“* (Miovský a kol., 2010, s. 79). Je ovšem nutné efektivněji propojit tyto služby s kariérním vzděláváním a poskytováním doplňujících informací v oblasti kariérového poradenství. *„Součástí školního programu pedagogicko-psychologického poradenství je také účast na vytváření podmínek pro vzdělávání žáků s mimořádným nadáním a žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, včetně péče o žáky z různých etnik a minorit žijících na území ČR“* (Miovský a kol., 2010, s. 79).

V některých základních školách se dnes setkáváme s postupným zapojováním **sociálního pedagoga** do školního prostředí. Jeho přínos lze spatřovat zejména v navazování a udržování spolupráce s rodinami žáků pocházejících ze sociálně znevýhodněného nebo kulturně odlišného prostředí a také v komunikaci s relevantními institucemi, jako jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí a mládeže či Policie ČR (Tomková et al., 2020). Přestože by tato role mohla významně obohatit školní poradenský systém, její využití ve školách zůstává spíše výjimečné. Důvodem je nejen její dosavadní neukotvenost v legislativním rámci školství, ale i skutečnost, že doposud není běžnou součástí školních poradenských pracovišť (Čech, Hormandlová, 2020). Zvýšení významu a rozšíření působení této profese ve školách je však součástí Strategického záměru vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, jehož klíčovým cílem je eliminace nerovností ve vzdělávání (MŠMT, 2020).

2.2 Role a náplň práce školního metodika prevence

Funkci školního metodika prevence zastává pedagog, který je, podobně jako výchovný poradce, do této role jmenován ředitelem školy. Na rozdíl od výchovného poradce však v současnosti nemá pro výkon této činnosti zkrácenou časovou dotaci na přímou pedagogickou práci, což může ovlivnit rozsah a efektivitu jeho působení v oblasti prevence rizikového chování (Burdová, 2019). Tyšer (2006. s. 7) definuje práci školního metodika prevence takto: *„Je to pedagog, odborně připraven pro výchovné poradenství v oblasti prevence, věnuje zvláštní pozornost prevenci a sledování chování dětí a mládeže z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy, zjišťování negativních jevů a poruch a jejich napravování.“* Činnost školního metodika prevence je vymezena ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Role školního metodika prevence spočívá v zajištění metodické, poradenské a koordinační činnosti v oblasti prevence. Školní metodik prevence se dále zaměřuje na zvyšování informovanosti mezi rodiči, učiteli a žáky, aby se zajistila efektivita procesu. Úzce spolupracuje s třídními učiteli a přispívá k vytváření bezpečného a podporujícího prostředí ve třídách i ve škole. Sleduje varovné signály naznačující možný výskyt rizikového chování a poskytuje potřebnou poradenskou podporu. Podílí se na tvorbě a implementaci Minimálního preventivního programu školy a organizuje přednášky a besedy zaměřené na tuto problematiku (Národní ústav pro vzdělávání, online).

Hlavní náplní práce školního metodika prevence je zajišťovat oblast metodickou, koordinační, informační a poradenskou v oblasti prevence rizikového chování. O zmíněných činnostech vede písemné záznamy (Miovský a kol., 2010). Podle Miovského a kol. (2010) s odkazem na vyhlášku č. 72/2005 Sb. uvádí, že uvedené oblasti mají pevně stanovenou strukturu činností, která zahrnuje následující aspekty.

Metodická a koordinační činnost:

- Organizace tvorby a dohled nad realizací školního preventivního programu.
- Spolupráce na přípravě a realizaci preventivních aktivit školy zaměřených na předcházení problémům, jako je záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismus, sexuální zneužívání, působení sekt, nekriminální i kriminální chování, sebepoškozování a další rizikové jevy.

- Odborné metodické vedení a koordinace vzdělávacích aktivit pro pedagogické pracovníky v oblasti prevence rizikového chování.
- Organizace a realizace aktivit podporujících zapojení multikulturních prvků do vzdělávání a integraci žáků s odlišným kulturním zázemím; důraz je kladen na prevenci rasismu, xenofobie a dalších forem nesnášenlivosti.
- Zajištění spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy odpovědnými za prevenci rizikového chování, s preventivními metodiky pedagogicko-psychologických poraden a dalšími odbornými institucemi zaměřenými na prevenci, terapii a krizovou intervenci.
- Kontaktování příslušných odborných institucí a spoluúčast na řešení krizových situací a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.
- Shromažďování a správa odborných podkladů a informací o žácích využívajících poradenské služby specializovaných zařízení v oblasti prevence, a to v souladu s legislativou o ochraně osobních údajů.
- Vedení písemné dokumentace reflektující rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, včetně návrhů a realizovaných opatření.

Informační činnost:

- Zajištění a předávání odborných informací pedagogickým pracovníkům o problematice rizikového chování, možnostech preventivních programů a projektů, metodách a strategiích specifické primární prevence.
- Prezentace výsledků preventivní práce školy a průběžné získávání aktuálních odborných poznatků a zkušeností.
- Vedení a pravidelná aktualizace databáze subjektů spolupracujících se školou v oblasti prevence, včetně orgánů státní správy a samosprávy, středisek výchovné péče, poskytovatelů sociálních služeb, Policie ČR, orgánů sociálně-právní ochrany dětí, neziskových organizací zaměřených na prevenci, krizových center a dalších relevantních institucí a odborníků.
- Předávání informací o realizovaných preventivních programech zákonným zástupcům, pedagogickému sboru a školskému poradenskému zařízení.

Poradenská činnost:

- Identifikace žáků se zvýšeným rizikem výskytu rizikového chování či jeho projevy, realizace orientačního šetření a poskytování poradenských služeb těmto žákům i jejich zákonným zástupcům; v případě potřeby zprostředkování kontaktu s odbornými pracovišti ve spolupráci s třídními učiteli.
- Spolupráce s třídními učiteli při rozpoznávání varovných signálů souvisejících s možným rozvojem rizikového chování u jednotlivých žáků i celých tříd a podíl na sledování faktorů ovlivňujících tyto jevy ve školním prostředí.
- Podpora integrace žáků se specifickými poruchami chování a koordinace poradenských a preventivních služeb poskytovaných školou a specializovanými školskými zařízeními (Miovský a kol., 2010).

Vzájemná podpora mezi školními metodiky prevence a sdílení zkušeností v oblasti prevence rizikového chování jsou klíčové pro efektivní práci v této profesi. Důležitým prvkem je také pomoc při orientaci v nových trendech a metodách prevence. V České republice proto vznikla dne 12. února 2004 Česká asociace školních metodiků prevence, která jako profesní nepolitická organizace sdružuje školní metodiky prevence působící na území ČR. Jejím cílem je odborná metodická a vzdělávací činnost, šíření osvěty v oblasti zdravého životního stylu a prevence rizikového chování, poskytování poradenských služeb a hájení profesních zájmů školních metodiků prevence.

Do výchovně vzdělávacího procesu ve školách a školských zařízeních je nezbytné zapojit i rodiče. Důležité je zajistit, aby rodiče byli informováni o postojích školy k preventivním strategiím a možnostech intervence v případě problémového chování jejich dítěte. Tradiční metody zapojení rodičů, jako jsou standardní školní aktivity, se často ukazují jako méně účinné. Je potřeba hledat nové a inovativní přístupy k aktivnímu zapojení rodičů do výchovně-vzdělávacího procesu, například využitím moderních komunikačních médií, profesionálně organizovaných kampaní, nebo vzdělávacích a výchovných aktivit zaměřených na celé rodiny.

Mezi hlavní oblasti preventivní práce s rodiči v rámci minimálního preventivního programu patří:

- Poskytování informací rodičům, které zahrnují seznámení s preventivní strategií školy, školním řádem, a seznamem poskytovatelů služeb zaměřených na problematiku rizikového chování dětí.
- Aktivní spolupráce s rodiči, která zahrnuje jejich přímou účast na preventivní strategii školy, efektivní komunikaci třídních učitelů s rodiči, školní akce pro rodiče a děti, a fungující poradenský systém školy (například školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, externí odborníci).
- Přednášky a písemné informace pro rodiče, které představují pasivní formy spolupráce, ale stále hrají důležitou roli v informování o prevenci.
- Odborná pomoc rodičům mimo školní rámec, zahrnující besedy zaměřené na specifické problémy, poradenství, rodinné terapie, intervence a zprostředkování odborné pomoci (Skácelová, 2015).

2.3 Legislativní rámec práce ŠMP

„Výchozím předpokladem pro výkon činnosti školního metodika prevence je status pedagogického pracovníka. Pedagogickým pracovníkem je podle § 2 zákon č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ten, kdo vykonává přímou pedagogickou činnost“ (Miovský a kol., 2010, s. 84). Na základních školách je touto osobou učitel. Dle § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb., která se zabývá dalším vzděláváním pedagogických pracovníků, akreditační komisí a kariérním systémem, je jedním z kvalifikačních požadavků pro výkon této specializované funkce absolvování vzdělávacího programu zaměřeného na prevenci sociálně patologických jevů. Toto studium zahrnuje minimálně 250 vyučovacích hodin a jeho úspěšné zakončení spočívá v obhajobě závěrečné písemné práce a složení závěrečné zkoušky před odbornou komisí, na jejímž základě absolvent získává osvědčení o kvalifikaci. Pedagogický pracovník, který kromě přímé pedagogické činnosti vykonává i specializované aktivity, jako je funkce školního metodika prevence, má nárok na finanční příplatek v rozmezí 1 000 až 2 000 Kč měsíčně v souladu s § 133 Zákoníku práce (Ciklová, 2014).

Příplatek, ale náleží učiteli pouze v případě, že úspěšně dokončil vyhláškou stanovené studium. Seznam akreditovaných vzdělávacích institucí MŠMT je dostupný na webových

stránkách ministerstva. Studium je určeno absolventům pedagogických a příbuzných oborů, přičemž konkrétní aprobace není rozhodující. Program zahrnuje teoretickou výuku i odborné stáže a je rozložen do dvou let, přičemž musí pokrývat všechny klíčové oblasti prevence, poradenství a intervence dle vyhlášky. Škola musí dále zajistit potřebné provozní podmínky a důstojné prostředí pro konzultace a práci školního metodika prevence. Dále je důležité zajistit evidenci a dokumentaci o žácích, se kterými školní metodik prevence pracuje v souladu se zákonem č. 110/2000 Sb. O ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (Miovský a kol., 2010).

Primárním dokumentem, který stanovuje podmínky pro vzdělávání dětí a mládeže v českém prostředí, je zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Jinak jmenovaný, jako školský zákon. Tento zákon mino jiné vymezuje vstupně vzdělávání, jejich zvláštnosti ve vztahu k hendikepovaným dětem, dětem cizinců a sociálně znevýhodněným, zaměřuje se na adaptaci dětí do školního prostředí a další aspekty vztahující se k vzdělávání ve školním prostředí (Bělík, Hoferková, 2018). Tento dokument stanovuje základní pravidla, cíle a principy v oblasti českého školství. Slouží jako osnova pro školy. Je základním kamenem při tvorbě programů a strategií. Dokument definuje klíčové pojmy, odpovědnosti jednotlivých aktérů a doporučené postupy, čímž zajišťuje jednotný a systematický přístup k problematice. *„Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, charakterizuje další aspekty školního vzdělávání včetně práce s nadanými dětmi, odměňování a hodnocení dětí. Speciální částí jsou výchovná opatření, tresty a sankce ve školním prostředí“* (Bělík, Hoferková, 2018, s. 40). Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, definuje systém primární prevence na regionální úrovni a určuje rozsah a obsah standardní činnosti školního poradenského zařízení (Pilař, Budinská, Holická, 2015). Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, představuje klíčový legislativní rámec pro ochranu práv a zájmů ohrožených dětí. Ve vztahu k činnosti školního metodika prevence na základní škole je tento zákon významný zejména v oblasti identifikace a řešení případů ohrožených žáků, kteří mohou být vystaveni zanedbávání, týrání, zneužívání či jiným formám rizikového chování. Důležitou součástí jeho práce je také informování a vzdělávání pedagogického sboru v oblasti ochrany dětí a zajištění odpovídající podpory jak pro samotné žáky, tak pro jejich zákonné zástupce. Zákon tedy vytváří legislativní oporu pro

preventivní činnost školního metodika a jeho spolupráci s dalšími odborníky v oblasti ochrany dětí.

V České republice je primární prevence řízena systematicky, přičemž role jednotlivých subjektů jsou přesně definovány. Klíčovou institucí je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), které na horizontální úrovni úzce spolupracuje s dalšími ministerstvy, včetně Ministerstva zdravotnictví, vnitra, práce a sociálních věcí či obrany. Dále spolupracuje s nadresortními orgány, mezi něž patří Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality pod Ministerstvem vnitra (Pilař, Budinská, Holická, 2015).

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže představuje hlavní strategický dokument Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který stanovuje základní směr prevence rizikového chování v České republice. Tento dokument, platný pro období 2019–2027, vytváří koncepční rámec a vymezuje klíčové priority v oblasti prevence. *„Národní strategie prevence vychází ze závěru pravidelných jednání s krajskými školskými koordinátory prevence a metodiky prevence, z dlouhodobých cílů stanovených strategiemi mezirezortních orgánů a ze zkušeností a naplňováním předchozích koncepcí prevence zneužívání návykových látek a dalších rizikových projevů chování u dětí a mládeže“* (Bělík, Hoferková, 2018, s.42). Nedílnou součástí strategie je Akční plán, aktuálně na období 2023-2025, který blíže specifikuje konkrétní opatření, úkoly a plánované aktivity vedoucí k naplnění stanovených cílů.

Dalším významným dokumentem je Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Poskytuje školám jasné pokyny pro realizaci preventivních programů a opatření. Definuje jednotlivé formy rizikového chování a doporučuje strategie jejich prevence. Klíčovou roli zde hraje školní metodik prevence, který koordinuje aktivity školy a spolupracuje s odborníky. Doporučení také podporuje vzdělávání pedagogů v oblasti prevence a zapojení rodičů. Zdůrazňuje význam spolupráce se školskými poradenskými zařízeními a neziskovými organizacemi. Celkově přispívá k vytváření bezpečného a zdravého školního prostředí (MŠMT, online).

K prevenci rizikového chování se vztahuje také Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, která jako nadresortní dokument vymezuje dlouhodobé cíle a priority českého vzdělávacího systému. Zaměřuje se mimo jiné na podporu zdravého

životního stylu žáků a vytváření bezpečného školního prostředí. klade důraz na snižování nerovností ve vzdělávání a podporu inkluzivního školního prostředí. Pro školního metodika prevence znamená oporu v systematickém rozvoji prevence rizikového chování a zajištění lepších podmínek pro jeho práci. Dokument podporuje vzdělávání pedagogů v oblasti prevence a rozšiřuje spolupráci mezi školami, odborníky a poradenskými institucemi. Zdůrazňuje význam duševního zdraví žáků a prevenci negativních jevů ve školním prostředí. Cílem je také posílení role školních poradenských pracovišť a zlepšení dostupnosti podpůrných služeb (MŠMT, online).

Z kapitoly vyplývá, že práce školního metodika prevence je legislativně jasně vymezena a klade důraz na odbornou kvalifikaci, etiku a komplexní přístup. Výkon této funkce je podmíněn specializačním vzděláváním, a jeho důležitost roste vzhledem k aktuálním výzvám v oblasti duševního zdraví a rizikového chování dětí. Legislativní rámec poskytuje metodikům oporu a zároveň nastavuje jasná pravidla, která umožňují systematickou a efektivní prevenci. Klíčová je spolupráce mezi školami, rodinami a dalšími institucemi. Významným posunem je důraz na včasnou intervenci, spolupráci a důslednou evaluaci preventivních aktivit.

3 Tvorba minimálního preventivního programu

Tým poradenských pracovníků školy každoročně vytváří a aktualizuje školní strategii pedagogicko-psychologického poradenství, kterou následně předkládá řediteli školy ke schválení (Pilař, Budinská, Holická, 2015). Další část práce ŠMP spočívá v tvorbě metodiky a přípravě minimálních preventivních programů (dále též MPP). Školní preventivní program (ŠPP) je součástí školního vzdělávacího programu a zaměřuje se na dlouhodobou prevenci rizikového chování. Vzhledem k omezeným zdrojům školy klade důraz na efektivitu a přizpůsobení kulturním a sociálním podmínkám. Má jasně stanovené cíle a jeho realizace podporuje zdravý životní styl a schopnost žáků činit odpovědná rozhodnutí. Program se zaměřuje zejména na ohrožené skupiny a usiluje o trvalý preventivní efekt. Současně poskytuje podněty pro tvorbu minimálního preventivního programu (Skácelová, 2015). *„MPP je komplexním dlouhodobým preventivním programem školy a je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného ŠVP. Při jeho realizace vycházíme ze situace, že škola má pro něj samozřejmě pouze omezené časové, personální a finanční možnosti, a je proto nutné klást důraz na co nejvyšší efektivitu při existujících zdrojích“* (Miovský a kol., 2012, s. 13). Program je koncipován s jasně stanovenými krátkodobými i dlouhodobými cíli a jeho realizace je pečlivě naplánována. Musí být přizpůsoben specifickým podmínkám školy, včetně kulturních, sociálních a politických faktorů, a zohledňovat charakteristiku školního prostředí i okolní komunity. Důležitým aspektem je prevence rizikového chování, a to prostřednictvím jeho omezení, předcházení či snižování výskytu. Program zároveň podporuje rozvoj dovedností žáků a studentů k přijímání informovaných a odpovědných rozhodnutí (Miovský a kol., 2012). Podle Procházky (2019) je hlavním cílem každého Minimálního preventivního programu (MPP) komplexní proměna školního klimatu. K aktivitám podporujícím primární prevenci rizikového chování patří:

- podpora zdravého životního stylu,
- rozvoj sociálních dovedností žáků (orientace v mezilidských vztazích, uvědomění si vlastní odpovědnosti),
- posilování komunikačních schopností (efektivní řešení konfliktů, spolupráce s vrstevníky),
- vytváření pozitivního sociálního prostředí,

- rozvoj postojů k obecně uznávaným společenským hodnotám.

Při zpracovávání MPP je třeba vycházet z aktuálních potřeb školy a dostupných vnitřních i vnějších zdrojů, které škola nabízí. Tvorba MPP podle Miovského et al. (2012) vychází z těchto oblastí:

- Charakteristika školy a její vnitřní zdroje,
- Vnější zdroje školy,
- Cíle v MPP,
- Výčet preventivních aktivit,
- Implementace preventivní strategie do ŠVP,
- Monitoring,
- Propagace,
- Evaluace MPP a jejich dokumentace.

3.1 Analýza výchozí situace

Charakteristika školy vychází z interní analýzy, která umožňuje objektivně zhodnotit její kapacity a podmínky pro plánování a realizaci MPP. Tato analýza by měla být stručná, věcná a zaměřená na hodnocení klíčových faktorů ovlivňujících preventivní aktivity. Charakteristika školy zahrnuje klíčové aspekty, které ovlivňují možnosti plánování a realizace MPP. Mezi základní oblasti patří především fyzické uspořádání školy, tedy počet a rozmístění budov, případná existence detašovaných učeben a možnosti dojíždění žáků. Dále je důležité materiálně-technické zázemí školy, které podmiňuje realizaci preventivních a volnočasových aktivit. Sociokulturní a národnostní složení žákovského kolektivu, včetně trendů v počtu žáků, představuje další významný faktor při nastavování preventivních opatření.

Vnější prostředí školy, tedy její umístění v městské, venkovské nebo sídlištní oblasti a struktura školy (úplná či neúplná ZŠ), rovněž ovlivňují preventivní strategii. Identifikace rizikových míst v rámci školního areálu, například šaten, hřišť či sociálních zařízení, umožňuje cílenější opatření ke zvýšení bezpečnosti. Důležitou součástí charakteristiky školy je také školní řád, který stanovuje pravidla chování žáků a upravuje preventivní opatření. Klíčová je rovněž návaznost MPP na školní vzdělávací program (RVP), aby byla prevence efektivně integrována do výuky. V neposlední řadě je nezbytné analyzovat i další specifické rizikové faktory, které mohou ovlivnit klima školy a její preventivní aktivity (Pražské centrum primární prevence, 2010).

Charakteristika vnitřních zdrojů školy hraje klíčovou roli při plánování a realizaci MPP. Jednou z hlavních oblastí této charakteristiky je vymezení funkce ŠMP, složení preventivního týmu a role vedení školy v rámci preventivních opatření. Funkce ŠMP zahrnuje nejen jeho postavení ve škole, ale i případné kumulování této role s dalšími funkcemi, například s výchovným poradcem, školním speciálním pedagogem nebo vychovatelem. Z toho vyplývá rozsah jeho kompetencí, odpovědnosti a možností působení v rámci školního prostředí. Důležitým faktorem jsou také možnosti a limity pedagogického sboru, které ovlivňují efektivitu preventivních opatření. Mezi hlavní aspekty patří odborná připravenost učitelů v oblasti prevence, jejich ochota aktivně se zapojovat do preventivních programů a kapacita pedagogického sboru pro realizaci těchto aktivit v rámci výuky i mimo ni. Tyto faktory je nutné zohlednit při plánování preventivní strategie školy, aby byla účinná a realistická v rámci dostupných zdrojů. Dále je vhodné analyzovat dostupné vnitřní informační zdroje, mezi které můžeme řadit odpornou a metodickou literaturu, webové stránky, nástěnky, rozhlas atd. (Miovský a kol., 2012).

Vnější zdroje školy představují klíčové instituce a odborná pracoviště poskytující podporu v oblasti prevence rizikového chování. Mezi ně patří pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a specializované neziskové organizace. Dále sem spadají zdravotnická zařízení, orgány sociálně-právní ochrany dětí a složky integrovaného záchranného systému, včetně policie. Školy rovněž spolupracují s místní samosprávou a krajskými metodiky prevence, kteří poskytují odborné konzultace, metodickou podporu a vzdělávací aktivity. Tyto subjekty se podílejí na realizaci preventivních programů a intervenčních opatření (Miovský a kol., 2012).

3.2 Cíle prevence a tvorba aktivit pro jejich dosažení

Stanovení cílů MPP vychází z analýzy specifických potřeb školy a jejího sociálního prostředí. Cíle by měly být formulovány jasně, měřitelné a odpovídat reálným možnostem školy. Doporučeným přístupem je metoda SMART, která zajišťuje, že cíle jsou:

- specifické (konkrétní a srozumitelné),
- měřitelné (s možností vyhodnocení),
- akceptovatelné (realistické a dosažitelné),
- relevantní (odpovídající problematice prevence),
- termínované neboli časově ohraničené (s jasně stanoveným termínem plnění).

Tento systematický přístup umožňuje efektivnější realizaci a vyhodnocení preventivních opatření (Skácelová, 2015). Cíle lze dále dělit na dlouhodobé a krátkodobé. Dlouhodobé cíle MPP vymezují základní směřování preventivních opatření školy, přičemž jejich detailní specifikace by měla být součástí širší preventivní strategie školy. Tyto cíle musí být v souladu nejen s interní strategií školy, ale také s koncepčními a strategickými dokumenty městské části či hlavního města v oblasti prevence rizikového chování. Současně je nezbytné, aby reflektovaly všechny klíčové oblasti rizikového chování a zajistily komplexní přístup k prevenci (Pražské centrum primární prevence, 2010). Oproti tomu krátkodobé cíle také tvoří nezbytnou součást MPP, ale jejich formulace by měla být co nejkonkrétnější s ohledem na specifické cílové skupiny. Tyto cíle musí vycházet z preventivní strategie školy a odrážet její aktuální potřeby. Při jejich stanovování je důležité určit klíčové priority a následně jim přizpůsobit strukturu cílů. V další části dokumentu jsou pak uvedena konkrétní opatření a aktivity, které napomáhají jejich dosažení. Důraz je kladen na vzájemnou provázanost mezi stanovenými cíli a navrženými preventivními kroky (Skácelová, 2015).

Preventivní aktivity jsou dalším bodem v tvorbě MPP. Tato kapitola se zaměřuje také na charakteristiku prostředků, zahrnujících opatření a aktivity, které slouží k dosažení dříve stanovených cílů. Tyto aktivity by měly být cíleně zaměřeny na všechny relevantní skupiny, mezi něž patří žáci, pedagogický sbor i rodiče. Důraz je kladen na komplexní přístup, který zajistí efektivní realizaci preventivních opatření ve školním prostředí (Pražské centrum primární prevence, 2010). Zásady efektivity primární prevence blíže definují Nešpor, Csémy, Pernicová (1999):

- program začíná, pokud možno brzy a odpovídá věku,
- program je malý a interaktivní,
- program zahrnuje podstatnou část žáků,
- program zahrnuje získávání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život,
- program bere v úvahu místní specifika,
- program využívá pozitivní modely,
- program zahrnuje legální i nelegální návykové látky,
- program zahrnuje i snižovaní dostupnosti návykových rizik,

- program je soustavný a dlouhodobý,
- program je prezentován kvalifikovaně a důvěryhodně,
- program je komplexní a využívá více strategií,
- program počítá s komplikacemi a nabízí dobré moznosti, jak je zvládat.

Ačkoliv jsou tyto zásady primárně určeny pro protidrogovou prevenci, lze je obecně aplikovat na prevenci veškerých forem rizikového chování. U preventivních programů zaměřených na žáky je nezbytné zapojit učitele do realizace cílů těchto programů v souladu se školním vzdělávacím programem (ŠVP), a to v rámci různých předmětů a ročníků. Důležité je vytvořit samostatnou přílohu MPP s podrobným rozpracováním. Podstatné je také zajistit hladkou integraci programů primární prevence, které poskytují neziskové a státní organizace, do celkového rámce MPP školy (Miovský a kol., 2012). Podle Skácelové (2015) je potřeba pečlivě zvážit výběr a typ preventivního programu, který se pro danou situaci hodí. Do výběru lze zařadit:

- komplexní dlouhodobý program,
- jednorázový program,
- hromadný program,
- program indikované a selektivní primární prevence.

Jednotlivé programy je možné i libovolně kombinovat k zajištění efektivity prevence. U žáků je důležité sledovat, jaké druhy programů primární prevence jsou ve škole realizovány. Program primární prevence je definován jako časově omezená aktivita zaměřená na konkrétní cílovou skupinu s jasně stanoveným průběhem. Současně musí splňovat kritéria uvedená ve Standardech odborné způsobilosti poskytovatelů těchto programů (Pražské centrum primární prevence, 2010). *„Délka výkonu je stanovena v minutách. Jedná se o minimální časový rámec nutný pro realizaci daného typu programu. Definice jednotlivých typů programů jsou zpracovány na základě databázové aplikace Prev-Data, která umožňuje poskytovatelům programů primární prevence zaznamenávat, sledovat a vykazovat porovnatelné údaje o poskytování služeb“* (Pražské centrum primární prevence, 2010, s. 15). Mezi tyto služby řadíme:

- Blok primární prevence,
- Interaktivní seminář,
- Beseda

- Komponovaný pořad,
- Pobytová akce
- Situační intervence,
- Individuální konzultace,
- Skupinová práce,
- Vzdělávací kurz,
- Vzdělávací seminář,
- Přednáška (Pražské centrum primární prevence, 2010).

U preventivních programů zaměřených na žáky je nezbytné zapojit učitele do realizace cílů těchto programů v souladu se **školním vzdělávacím programem (ŠVP)**, a to v rámci různých předmětů a ročníků. Důležité je vytvořit samostatnou přílohu MPP s podrobným rozpracováním. Podstatné je také zajistit hladkou integraci programů primární prevence, které poskytují neziskové a státní organizace, do celkového rámce MPP školy (Miovský a kol., 2012). Dále je nutné posoudit, zda je daný program v souladu se školní strategií a zda navazuje na ŠVP, nebo ho v určitých oblastech nahrazuje. Důležité je zajistit efektivní komunikaci a spolupráci mezi poskytovatelem programu a školou. Doporučuje se také zvážit finanční náklady programu. Následně ŠMP připraví časový harmonogram preventivních aktivit ve škole, mimo ni i v komunitě, a zajistí informovanost pedagogického sboru o obsahu MPP, pravidlech a kompetencích. Důraz je kladen na odborné vzdělávání pracovníků (Skácelová, 2015).

3.3 Monitoring, propagace a evakuace: Klíčové kroky pro úspěšnou realizaci

Další částí MPP je **monitoring**. „Pro plánování cílů a následně konkrétních aktivit naplňujících obsahově minimální preventivní program. Pro analýzu výchozí situace lze využít různých nástrojů. To, který nastroj zpracovatel využije, záleží na něm a na jeho odborných zkušenostech. Jedním z nástrojů je například SWOT analýza " (Skácelová, 2015). Analýza vzájemné interakce silných a slabých stránek vůči příležitostem a hrozbám poskytuje kvalitativní informace o jejich střetu. Pro monitoring v rámci MPP se využívají čtyři cílové skupiny: žáci, rodiče, pedagogové a škola jako celek. Informace lze získat pomocí standardizovaných dotazníků, záznamů školního metodika prevence, evidencí rizikového chování či pozorováním školního prostředí. Přitom je nutné chránit osobní údaje a využívat data z minulých evaluací (Miovský a kol., 2012).

Pro popis situace ve škole, zejména v oblasti prevence rizikového chování, lze využít různé zdroje, jako jsou například výstupy záznamů školního metodika prevence, evidence četnosti výskytu rizikového chování, důvěrná sdělení směrem k OSPOD či PČR a zápisy z jednání výchovných komisí (Pražské centrum primární prevence, 2010).

Propagace prevence rizikového chování a role školního metodika prevence na základních školách je klíčovým aspektem pro vytváření bezpečného a podporujícího školního prostředí. Efektivní komunikace a informovanost všech zúčastněných stran žáků, rodičů i pedagogů přispívá k úspěšné implementaci preventivních strategií. Propagace prevence rizikového chování a role školního metodika prevence na základních školách je klíčovým aspektem pro vytváření bezpečného a podporujícího školního prostředí. Efektivní komunikace a informovanost všech zúčastněných stran žáků, rodičů i pedagogů přispívá k úspěšné implementaci preventivních strategií (PPP Ústeckého kraje, 2021).

Jedním z nástrojů propagace prevence je umístění aktuálních informací o preventivních aktivitách na viditelných místech ve škole, jako jsou nástěnky, a pravidelná aktualizace školních webových stránek. Tento přístup poskytuje žákům a rodičům snadný přístup k důležitým informacím a zvyšuje povědomí o plánovaných akcích a dostupných zdrojích podpory.

Začlenění témat prevence do programu třídních schůzek a organizace speciálních seminářů pro rodiče je dalším efektivním způsobem, jak zajistit přímou komunikaci mezi školním metodikem prevence a rodičovskou veřejností. Tato setkání poskytují prostor pro diskusi o aktuálních problémech a prezentaci preventivních opatření, čímž se posiluje spolupráce mezi školou a rodinami.

Navázání partnerství s místními organizacemi, neziskovými subjekty a odborníky v oblasti prevence rizikového chování umožňuje škole rozšířit spektrum preventivních aktivit a zvýšit jejich efektivitu. Společné projekty a workshopy mohou nabídnout nové perspektivy a cenné zdroje pro školu, čímž se zajišťuje komplexní přístup k prevenci.

Publikování článků v školních časopisech, zpravodajích nebo na sociálních sítích školy představuje další nástroj pro zvyšování informovanosti o preventivních programech a aktivitách. Tímto způsobem je možné oslovit širší publikum a podpořit aktivní zapojení celé školní komunity do prevencí rizikového chování.

Organizování interaktivních workshopů a preventivních programů pro žáky, vedených školním metodikem prevence nebo externími odborníky, podporuje aktivní zapojení žáků a zvyšuje efektivitu prevence.

Tyto aktivity by měly být přizpůsobeny věku a potřebám žáků, čímž se zajišťuje maximální účinnost prevence rizikového chování. Implementace těchto strategií vyžaduje systematický přístup a úzkou spolupráci mezi školním metodikem prevence, vedením školy, pedagogickým sborem a rodiči. Důsledná a transparentní komunikace je klíčová pro vytvoření prostředí, které podporuje prevenci rizikového chování a celkovou pohodu žáků (PPP Ústeckého kraje, 2021).

Evaluace je dalším důležitým komponentem a nedílnou součástí MPP. Jak již bylo uvedeno, hodnocení neslouží pouze k posouzení vykonané práce, ale mělo by být také klíčovým podkladem pro plánování preventivních aktivit na následující rok. Hodnocení programů primární prevence zahrnuje kvalitativní a kvantitativní analýzu. Kvalitativní část se zaměřuje na dosažení stanovených cílů a na posouzení, zda program odpovídá aktuálním potřebám školy a dlouhodobým preventivním strategiím. Toto hodnocení ovlivňuje rozhodnutí o pokračování programu v následujícím roce.

Kvantitativní hodnocení pak zahrnuje analýzu počtu realizovaných aktivit a počtu zapojených jedinců v rámci jednotlivých cílových skupin. Pro evaluaci je důležité zapojení konkrétní skupiny osob, ideálně preventivního týmu školy. Ten zajišťuje přípravu harmonogramu preventivních aktivit a informovanost pedagogických pracovníků o preventivních opatřeních. Evaluace využívá tabulky a monitorovací nástroje, které umožňují porovnání kvantitativních dat před a po realizaci aktivit, čímž je možné sledovat změny v chování žáků a atmosféře ve škole. Kromě toho jsou využívány další zdroje dat, jako jsou záznamy školního metodika prevence či výsledky SWOT analýzy. Pro rozšíření evaluačních nástrojů lze využít metodickou podporu poradenského metodika prevence či specializovaných center (Pražské centrum primární prevence, 2010).

Evaluace MPP musí zahrnovat všechny cílové skupiny – žáky, rodiče i pedagogy, aby poskytla komplexní zpětnou vazbu pro budoucí plánování. Proces evaluace zahrnuje čtyři klíčové kroky: monitoring pro včasné odhalení rizik, plánování a realizaci preventivních intervencí, hodnocení účinnosti těchto intervencí pomocí monitorovacích nástrojů a ověřování hypotéz, které vycházejí ze stanovených cílů. Zásadní je zhodnotit, zda bylo

cílů skutečně dosaženo. Pokud ano, lze zvažovat opakování přístupu. V opačném případě je třeba analyzovat komplikace a faktory, které ovlivňují realizaci programů. Na základě této analýzy se pak stanovují nové cíle a priority pro následující období. Tento proces zajišťuje efektivní a smysluplné preventivní působení, které se dynamicky přizpůsobuje potřebám školy (Miovský, Šťastná, 2015). *„Hodnocení by mělo probíhat prostřednictvím třídních učitelů spodporou vedení školy vrámci spoluúčasti všech pedagogických a nepedagogických pracovníků dané školy či školského zařízení (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, PPP a jiné specializované zařízení)“* (Pražské centrum primární prevence, 2010).

4 Práce školního metodika prevence při tvorbě minimálního preventivního programu v Královehradeckém kraji

Výzkumná část diplomové práce se zaměřuje specifika práce ŠMP na vybraných ZŠ v Královehradeckém kraji a přípravu minimálních preventivních programů. Práce školních metodiků prevence se v současné době řadí mezi jedno z nejvýznamnějších témat ve vzdělávací sféře, neboť rizikové chování dětí a mládeže je stále přítomné a představuje významný problém pro jejich rozvoj a pro školní prostředí jako celek. Vzhledem k tomu, že děti tráví ve školním prostředí značnou část svého času, má prevence rizikového chování zásadní význam nejen pro jejich každodenní bezpečnost a pohodu, ale i pro jejich dlouhodobý osobní a sociální vývoj. Školy se stávají klíčovým místem, kde se formují postoje, hodnoty a návyky, které ovlivní budoucí život žáků, a proto je nezbytné, aby se prevence rizikového chování stala součástí každodenního školního života.

Prevence rizikového chování ve školách má také širší dopad na vytváření pozitivní školní kultury, která podporuje zdravý vývoj žáků, a tím přispívá k minimalizaci negativních jevů, jako je například šikana, závislost na technologiích nebo užívání návykových látek. Školní metodici prevence hrají zásadní roli v koordinaci těchto aktivit a ve spolupráci s učiteli, rodiči i odborníky při vytváření preventivních programů, které odpovídají aktuálním potřebám žáků.

Můj zájem o tuto oblast pramení nejen z aktuální společenské relevance, ale také z touhy hlubšího porozumění tomu, jak základní školy v Královéhradeckém kraji přistupují k implementaci primární prevence rizikového chování. V rámci těchto školních preventivních programů mě zajímá, jaké metody a nástroje se používají k rozpoznání a zmírnění rizikového chování, jak je nastavená spolupráce mezi školami, rodiči a odbornými poradenskými institucemi, a jaké konkrétní výzvy školy čelí při zavádění těchto programů do praxe. Cílem je získat komplexní pohled na efektivitu preventivních strategií v místním kontextu a jejich vliv na zlepšení celkového školního klimatu a zdraví žáků.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zmapovat specifika práce ŠMP na vybraných ZŠ v Královehradeckém kraji, a to prostřednictvím Minimálních preventivních programů, které tvoří. Výzkumné šetření je zaměřeno na několik klíčových oblastí, které jsou zásadní pro efektivní prevenci rizikového chování ve školách.

Prvním aspektem, který byl zkoumán, byla charakteristika školy a její vnitřní zdroje. To zahrnovalo analýzu struktury školy, její pedagogické zázemí, dostupné materiální a personální zdroje a schopnost školy přizpůsobit se specifickým potřebám žáků. Důraz byl kladen na to, jak tyto vnitřní zdroje ovlivnily schopnost školy vytvářet a realizovat efektivní preventivní programy. Dalším důležitým prvkem byly vnější zdroje školy. Tento aspekt se zaměřil na spolupráci školy s externími institucemi, jako jsou pedagogicko-psychologické poradny, neziskové organizace, odborníci na prevenci a další relevantní subjekty. Bylo zkoumáno, jaké vnější zdroje škola využívala k podpoře prevence rizikového chování a jak tato spolupráce ovlivnila kvalitu a rozmanitost preventivních aktivit. Významným bodem byla analýza cílů stanovených v rámci MPP. Tento výzkumný cíl se zaměřil na to, jaké konkrétní cíle byly definovány v preventivních programech škol a jakým způsobem byly tyto cíle formulovány, aby odpovídaly aktuálním potřebám žáků a konkrétní situaci ve škole.

Následně byl zkoumán výčet preventivních aktivit, které byly součástí MPP. Empirická část výzkumu se zaměřila na konkrétní programy a akce, které školy implementovaly, aby minimalizovaly rizikové chování mezi žáky, včetně metod, které se při těchto aktivitách využívaly, a jak se měřila jejich úspěšnost. Důležitým tématem byla také implementace preventivní strategie do Školního vzdělávacího programu (ŠVP). V této oblasti se zkoumalo, jak byly preventivní aktivity integrovány do širšího rámce vzdělávacího procesu, jakým způsobem byla prevence zakotvena v učebních plánech a jaké výzvy školy čelily při implementaci těchto strategií.

Monitoring preventivních aktivit byl další klíčovou oblastí výzkumu. Tento proces zahrnoval analýzu metod, kterými školy sledovaly a vyhodnocovaly efektivitu svých preventivních programů, a jaký vliv měl monitoring na úpravy a vylepšení programů v průběhu času. Propagace preventivních aktivit byla dalším důležitým aspektem, který se zaměřil na způsoby, jakými školy informovaly žáky, rodiče a širší veřejnost o preventivních programech a aktivitách. Bylo zkoumáno, jak byly informace o prevenci šířeny a jaký dopad měla propagace na zapojení různých stakeholderů do preventivních činností. Posledním klíčovým tématem byla evaluace MPP a jejich dokumentace. Tento výzkumný cíl se zaměřil na to, jak školy hodnotily účinnost svých preventivních programů, jaké nástroje pro evaluaci používaly, a jak byly výsledky této evaluace využívány pro zlepšení preventivních aktivit. Součástí bylo také zkoumání dokumentace, která souvisela s přípravou, realizací a vyhodnocováním preventivních programů.

Tato empirická část výzkumu poskytla komplexní pohled na proces tvorby, implementace, monitorování a evaluace Minimálních preventivních programů na vybraných školách, což umožnilo posoudit jejich efektivitu a identifikovat oblasti pro zlepšení.

Výzkumné otázky byly stanoveny v návaznosti na teoretickou část diplomové práce, v které jsou všechna výše zmíněná kritéria detailně zpracována. Cíl výzkumného šetření byl zformulován do hlavní výzkumné otázky **(HVO):** *Jaká specifika splňují školy při tvorbě preventivních programů?*

Hlavní výzkumná otázka byla dále rozdělena do sedmi dílčích výzkumných otázek (DVO), které jdou dále rozšířeny a blíže specifikovány do tazatelských otázek (TO):

- **DVO 1:** Z jakých zdrojů vychází školní metodici prevence při tvorbě preventivních programů?
  - TO 1: Jaké specifika a výzvy považujete za klíčové pro vaši školu v rámci prevence rizikového chování?
  - TO 2: Odkud čerpáte informace a nápady při tvorbě preventivních programů pro vaši školu?
  - TO 3: Jaké zdroje, včetně odborné literatury, školení nebo konzultací, považujete za nejvíce užitečné?
- **DVO 2**: Jaké jsou cíle školních metodiků prevence?
  - TO 1: Jaké jsou hlavní cíle, které si stanovujete při navrhování a implementaci preventivních opatření na vaší škole?
  - TO 2: Jak se tyto cíle mohou měnit v závislosti na potřebách studentů a specifikách školního prostředí?
- **DVO 3:** Jaké konkrétní preventivní aktivity realizují?
  - TO 1: Můžete uvést některé konkrétní příklady preventivních aktivit, které jsou na vaší škole prováděny?
  - TO 2: Jak se rozhodujete o výběru a implementaci těchto aktivit?
- **DVO 4**: Jakým způsobem implementují ŠMP preventivní strategie do školních vzdělávacích programů?
  - TO 1: Jakým způsobem jsou preventivní strategie integrovány do oficiálních školních vzdělávacích programů?
  - TO 2: Jak škola přistupuje k začleňování preventivních opatření do školních vzdělávacích plánů?

- **DVO 5:** Jakým způsobem monitorují rizikové chování žáků?
  - TO 1: Jaké metody a nástroje používáte k průběžnému sledování rizikového chování žáků?
  - TO 2: Jaký vliv má sledování na další kroky a úpravy preventivních opatření?
- **DVO 6:** Jakým způsobem probíhá propagace?
  - TO 1: Jakým způsobem propagujete preventivní aktivity ve školním prostředí a komunitě?
  - TO 2: Jaká jsou opatření pro zapojení rodičů a dalších zainteresovaných stran do propagace preventivních opatření?
- **DVO 7:** Jakým způsobem zaznamenávají svou činnost?
  - TO 1: Jaká jsou pravidla a postupy pro dokumentaci a zaznamenávání činnosti v oblasti prevence na vaší škole?
  - TO 2: Jak se tyto informace využívají pro vyhodnocení úspěšnosti a přizpůsobení budoucích preventivních programů?

Tabulka 1

Transformace výzkumného cíle do výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka (HVO): Jaká specifika splňují školy při tvorbě preventivních programů?		
Dílčí výzkumné otázky (DVO)	**Indikátory**	**Tazatelské otázky (TO)**
DVO 1: Z jakých zdrojů vychází školní metodici prevence při tvorbě preventivních programů?	Vnitřní zdroje	TO 1: Jaké specifika a výzvy považujete za klíčové pro vaši školu v rámci prevence rizikového chování?
	Vnější zdroje	TO 2: Odkud čerpáte informace a nápady při tvorbě preventivních programů pro vaši školu?
	Užitečnost zdrojů	TO 3: Jaké zdroje, včetně odborné literatury, školení nebo konzultací, považujete za nejvíce užitečné?
DVO 2: Jaké jsou cíle školních metodiků prevence?	cíle	TO 1: Jaké jsou hlavní cíle, které si stanovujete při navrhování a implementaci preventivních opatření na vaší škole?
	Přizpůsobivost cílů	TO 2: Jak se tyto cíle mohou měnit v závislosti na potřebách studentů a specifikách školního prostředí?

DVO 3: Jaké konkrétní preventivní aktivity realizují?	Preventivní aktivity	TO 1: Můžete uvést některé konkrétní příklady preventivních aktivit, které jsou na vaší škole prováděny?
	Implementace preventivních aktivit	TO 2: Jak se rozhodujete o výběru a implementaci těchto aktivit?
DVO 4: Jakým způsobem implementují ŠMP preventivní strategie do školních vzdělávacích programů?	Implementace prevence do vzdělávání	TO 1: Jakým způsobem jsou preventivní strategie integrovány do oficiálních školních vzdělávacích programů?
	Konkrétní možnosti začlenění preventivních aktivit	TO 2: Jak škola přistupuje k začleňování preventivních opatření do školních vzdělávacích plánů?
DVO 5: Jakým způsobem monitorují rizikové chování žáků?	Monitoring rizikového chování	TO 1: Jaké metody a nástroje používáte k průběžnému sledování rizikového chování žáků?
	Důsledky monitoringu	TO 2: Jaký vliv má sledování na další kroky a úpravy preventivních opatření?
DVO 6: Jakým způsobem probíhá propagace?	Propagace ve škole	TO 1: Jakým způsobem propagujete preventivní aktivity ve školním prostředí a komunitě?
	Propagace zákonným zástupcům	TO 2: Jaká jsou opatření pro zapojení rodičů a dalších zainteresovaných stran do propagace preventivních opatření?
DVO 7: Jakým způsobem zaznamenávají svou činnost?	Dokumentace činnosti	TO 1: Jaká jsou pravidla a postupy pro dokumentaci a zaznamenávání činnosti v oblasti prevence na vaší škole?
	Využití dokumentace	TO 2: Jak se tyto informace využívají pro vyhodnocení úspěšnosti a přizpůsobení budoucích preventivních programů?

4.2 Zvolený metodický rámec výzkumného šetření

Toto výzkumné šetření bylo navrženo jako kvalitativní studie. Cílem kvalitativního výzkumu je do hloubky prozkoumat danou problematiku (Hendl, 2012). Stejně jako každá výzkumná metoda má i tato své silné a slabé stránky. Disman (2000) poukazuje na některá klíčová úskalí, která mohou ovlivnit její průběh. Zdůrazňuje například, že je nezbytné, aby dotazovaná osoba otázku správně pochopila, tedy přesně tak, jak ji

výzkumník zamýšlel. Zároveň je důležité, aby všichni respondenti vnímali otázku stejným způsobem. Další specifikem této metody nižší nárok na iniciativu ze strany respondenta. Nejvýznamnější předností rozhovoru je však vysoká míra dokončených odpovědí, která převyšuje například návratnost dotazníkového šetření (Disman, 2000). Gavora (2010, s. 35) říká: *„V kvalitativním výzkumu se snažíme sblížit a proniknout do situací, v kterých zkoumané osoby vystupují a jen tak jim můžeme porozumět či daný jev popsat.“*

Ve výzkumném šetření byla využita kombinace dvou metod, zejména polostrukturovaných rozhovorů, které umožnily získat detailní a subjektivní pohledy respondentů. Dále byla využita analýzy dat, konkrétně minimálních preventivních programů, které jsou převážně veřejně dostupné na webových stránkách školy. Tento přístup umožnil komplexnější porozumění zkoumané oblasti a poskytl cenné poznatky pro další výzkum či praktické využití. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je existence předem stanoveného schématu, kterým se výzkumník řídí. Zároveň však má možnost klást doplňující otázky, díky nimž lze jednotlivá témata rozšířit a hlouběji prozkoumat (Miovský, 2006). Analýza dat představuje proces, při němž se shromážděné informace systematicky zpracovávají a interpretují tak, aby poskytly smysluplné poznatky. Jejím hlavním cílem je najít odpověď na stanovenou výzkumnou otázku prostřednictvím identifikace vzorců, souvislostí a významů obsažených v datech. Tento proces vyžaduje nejen analytické myšlení, ale také schopnost porozumět kontextu, ve kterém byla data získána, a citlivě pracovat s jejich subjektivním charakterem (Hendl, 2012).

4.3 Výběr výzkumného vzorku

Základní kritériem pro výběr subjektů je nutnost poznání základního souboru (Gavora, 2010). *„Všichni lidé, o kterých chce výzkum získat informace, tvoří základní soubor“* (Gavora, 2010, s. 59). Relevantní údaje lze získat z různých statistických zdrojů, přičemž v oblasti pedagogického výzkumu mezi nejvýznamnější patří například Statistická ročenka školství. Nicméně v České republice dosud neexistuje oficiální dokument, který by přesně určoval počet pedagogů zastávajících roli školního metodika prevence. Z tohoto důvodu lze celkový počet těchto odborníků pouze odhadovat. Základní soubor pro tento výzkum zahrnuje vybrané školní metodiky prevence působící na území ČR, konkrétně v Královehradeckém kraji. Pro potřeby této studie byl uplatněn záměrný výběr respondentů, který spočívá v cíleném vyhledání osob splňujících předem

stanovená kritéria, aby bylo zajištěno jejich odpovídající zastoupení v rámci zkoumaného souboru (Gavora, 2010).

Do této studie byli respondenti vybráni na základě specifických kritérií. Prvním kritériem pro zařazení do studie bylo, aby daná osoba vykonávala roli školního metodika prevence na základní škole v Královéhradeckém kraji. Druhou podmínkou bylo, poskytnutí dokument s názvem minimální preventivní program, který je podstatný pro posouzení jeho práce. Některé školy mají tyto dokumenty veřejně dostupné na webových stránkách. V tomto případě byl přístup jednodušší. V opačném případě jsem dokument obdržela přímo od ŠMP, v tištěné podobě. Při výběru respondentů jsem se zaměřila také na charakteristiku školy, ve které působí. Snažila jsem se zajistit co největší rozmanitost škol z hlediska počtu žáků, velikosti instituce, lokality (město vs. venkov) a zřizovatele.

Výběrový soubor byl uskutečněn záměrně. Oslovení vybraných respondentů proběhlo buď e-mailem, nebo osobním kontaktem. Nejprve byli stručně seznámeni s hlavním cílem výzkumu, na což následně navázal samotný rozhovor. Dotazovaní projevili rychlou a flexibilní odezvu. Výzkumný vzorek tvoří deset školních metodiků prevence. Aby byla zachována anonymita respondentů, jejich odpovědi budou v dalším textu označovány kódy R1 až R10.

Pro hlubší pochopení problematiky je nezbytné zohlednit širší kontext, ve kterém školní metodici prevence působí. Prostředí školy, její velikost a umístění mohou významně ovlivnit podobu preventivní práce i možnosti realizace preventivních programů. Z tohoto důvodu je v tabulce 2 uvedena podrobnější specifikace škol, na nichž vybraní respondenti pracují. Školy jsou zde rozděleny podle lokality, tedy zda se nacházejí ve městě, městysi či na vesnici, což umožňuje lépe pochopit rozdíly mezi školami z urbanizovaného a venkovského prostředí. Kromě toho tabulka obsahuje také informace o počtu žáků daných škol, jelikož velikost školy může mít dopad na organizační možnosti preventivních aktivit, dostupnost podpůrných služeb i celkové klima školy.

Tento přehled poskytuje užitečné souvislosti pro interpretaci výpovědí respondentů, neboť podmínky působení školních metodiků prevence se mohou v závislosti na charakteru školy výrazně lišit. Například na menších školách s nižším počtem žáků bývá komunikace mezi pedagogy a žáky užší, což může usnadnit individuální přístup v prevenci, zatímco ve větších školách s vyšším počtem žáků se metodik prevence často potýká s větším počtem případů a širší škálou problémových situací. Diferenciace škol podle uvedených kritérií tak přispívá k celistvějšímu vnímání problematiky školní

prevence a umožňuje lépe reflektovat specifika práce školních metodiků prevence v různých typech školských zařízení viz. tabulka 2.

Tabulka 2

Přehled respondentů

Označení respondenta	Pohlaví	Specifika školy	Velikost školy
R1	žena	církevní ZŠ, město	250 žáků
R2	žena	okrajová část krajského města	370 žáků
R3	žena	město	533 žáků
R4	žena	Příměstská škola, mnoho sociálně slabých rodin	292 žáků
R5	žena	město	711 žáků
R6	žena	městys	350 žáků
R7	žena	město	1200 žáků
R8	žena	vesnice	310 žáků
R9	žena	město	283 žáků
R10	žena	město, sportovní škola	880 žáků

4.4 Realizace výzkumného šetření a zpracování výsledků

Před realizací rozhovorů byli respondenti kontaktováni e-mailem nebo osobně, přičemž každý z nich byl podrobně seznámen s cílem výzkumného šetření, etickými zásadami a průběhem rozhovoru. Důraz byl kladen na dobrovolnost účasti a anonymitu odpovědí. Se všemi respondenty bylo setkání uskutečněno osobně, což se ukázalo jako vysoce přínosné. Osobní kontakt nejenže umožnil hlubší porozumění problematice a kontextu preventivních opatření na jednotlivých školách, ale rovněž vytvořil prostor pro otevřenější a detailnější diskusi. Přímá komunikace přispěla k získání bohatších informací a umožnila sledovat neverbální projevy respondentů, které poskytly další kontext k jejich výpovědím. Gavora (2010) zmiňuje, že navázání kontaktu s respondenty usnadňuje přirozený průběh rozhovoru a přispívá k hlubšímu porozumění jejich názorům a postojům.

Během rozhovorů panovala pozitivní atmosféra, což podpořilo ochotu respondentů sdílet své zkušenosti a názory. Mnozí z nich ocenili možnost reflektovat svou profesní praxi a diskutovat o výzvách, se kterými se setkávají. Některé rozhovory přerostly v širší diskusi o možných inovacích v oblasti prevence rizikového chování na školách. Se souhlasem ŠMP byly všechny rozhovory nahrávány a následně transkribovány. Tento postup zajistil maximální přesnost při analýze dat a umožnil hlubší interpretaci výpovědí. Zpracování výsledků probíhalo v několika fázích, aby byla zajištěna jejich maximální přesnost a věrohodnost. Nejprve byly všechny rozhovory přepsány do textové podoby, přičemž transkripce byla následně ověřena respondenty, aby se minimalizovaly případné nepřesnosti nebo nejednoznačnosti ve výpovědích.

Při analýze dat byla využita tematická analýza, která pomohla odhalit hlavní vzorce a klíčová témata v odpovědích. Tyto oblasti byly rozděleny do několika kategorií podle předem stanovených výzkumných okruhů. Kromě kvalitativní analýzy bylo u některých aspektů využito i základní kvantitativní vyhodnocení, například při sledování četnosti určitého přístupu či metody při tvorbě preventivních programů. Díky tomu bylo možné porovnat postupy na různých školách a identifikovat podobnosti i rozdíly. Po roztřídění a vyhodnocení dat následovala jejich interpretace v kontextu odborné literatury. Bylo zkoumáno, do jaké míry se výsledky shodují s teoretickými poznatky a jaké nové skutečnosti přinesly. Na závěr byla hlavní zjištění shrnuta do tabulky, pro lepší pochopení textu a formulována doporučení pro zlepšení preventivní praxe na školách.

5 Přehled výsledků výzkumného šetření a jejich interpretace

Tato kapitola se zaměřuje na prezentaci a analýzu výsledků výzkumného šetření, které bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů se školními metodiky prevence. Cílem této části práce je systematicky představit získaná data, vyhodnotit je v kontextu teoretických východisek. Cílem této části je přehledně shrnout klíčová zjištění výzkumu a poukázat na opakující se vzorce v odpovědích respondentů. Data jsou analyzována na základě tematických okruhů definovaných v metodologické části práce, přičemž je kladen důraz na různé přístupy škol k tvorbě a implementaci MPP.

V závěru kapitoly jsou formulována hlavní východiska pro navrhovaná doporučení. Na základě identifikovaných problémů a pozitivních zkušeností školních metodiků prevence jsou nastíněny možné kroky ke zlepšení preventivní praxe ve školním prostředí. Tato část práce tedy nejen popisuje výsledky výzkumu, ale zároveň poskytuje základ pro následné návrhy opatření vedoucích k efektivnější a udržitelnější prevenci rizikového chování na základních školách.

5.1 Dílčí výzkumná otázka 1

DVO 1: *Z jakých zdrojů vychází školní metodici prevence při tvorbě preventivních programů?*

Dílčí výzkumná otázka 1 se zaměřuje na zdroje, ze kterých školní metodici prevence čerpají při tvorbě preventivních programů. Zkoumá, jaké informační a odborné podklady využívají. Neméně důležité je také zjistit, jaké konkrétní materiály a zdroje metodici považují za nejdůležitější, jaké strategie volí při získávání informací a zda využívají dostupné databáze či školení. Zároveň se snaží odhalit, zda existují rozdíly v přístupu metodiků prevence mezi jednotlivými školami a jaké faktory ovlivňují jejich výběr zdrojů.

TO 1: *Jaké specifika a výzvy považujete za klíčové pro vaši školu v rámci prevence rizikového chování?*

Všichni respondenti (R1-R10) se shodli na tom, že nejvýznamnějším faktorem prevence je spolupráce, která musí probíhat na několika úrovních. Spolupráce mezi žáky je důležitá pro budování pozitivního školního klimatu, vzájemného respektu a tolerance, čímž se předchází šikaně, agresi a sociální exkluzi. Neméně podstatná je spolupráce s rodiči, jejichž aktivní zapojení do preventivních aktivit školy, informovanost o problematice a pravidelná komunikace s pedagogy přispívají k efektivitě preventivních

opatření. Významnou roli sehrává i spolupráce s odborníky, jako jsou školní metodici prevence, psychologové či speciální pedagogové, kteří napomáhají včasné identifikaci rizikového chování a poskytují odborné poradenství. Z výsledků vyplývá, že prevence rizikového chování ve škole vyžaduje systémový přístup, který propojuje žáky, rodiče i odborníky a přispívá k vytváření bezpečného a podpůrného školního prostředí.

Další významnou oblastí, kterou zmínilo sedm respondentů, je školní klima a související asociální problémy. Respondenti zdůraznili, že celková atmosféra ve škole má zásadní vliv na prevenci rizikového chování. R4 konkrétně říká, *„negativní atmosféra ve škole často vede k problémům, jako je šikana, vylučování žáků z kolektivu nebo agresivní chování.“* Upozornili na důležitost podpory respektujících vztahů, pocitu bezpečí a otevřené komunikace mezi žáky, pedagogy i dalšími aktéry školního prostředí. R2 uvedl, že *„je důležité, aby se ve škole všichni k sobě chovali s respektem, cítili se tam bezpečně a mohli otevřeně mluvit s učiteli i spolužáky.“*

Klíčovým faktorem je podle nich také včasná identifikace rizikových situací a aktivní zapojení školy do řešení problémů souvisejících s narušenými vztahy či nevhodnými vzorci chování. *„Nejdůležitější je včas si všimnout, že se něco děje,“* uvedl R4.

Pět respondentů konkrétně poukázalo na problémy spojené se šikanou a kyberšikanou. Upozornili na rostoucí výskyt těchto jevů a zdůraznili jejich negativní dopad na psychické zdraví a celkovou pohodu žáků. Podle respondentů je klíčové zaměřit se na prevenci prostřednictvím osvěty, posilování digitální gramotnosti a otevřené komunikace mezi žáky, učiteli i rodiči. R8 zdůrazňuje *„posilování digitální gramotnosti je klíčem k prevenci kyberšikany, protože pokud ví, jak se chránit, dokážou se vyhnout problémům.“* R4 dále uvádí, *„Ve škole je potřeba rychle a efektivně reagovat, když se něco zjistí… Důležité je taky spolupracovat s odborníky a použít správné postupy, aby se problém co nejdřív vyřešil.“*

Čtyři respondenti se zaměřili na význam zdravého životního stylu a s ním souvisejících mimoškolních aktivit. R7 a R6 zdůraznili, že podpora fyzické aktivity, vyvážené stravy a duševní pohody hraje klíčovou roli v prevenci rizikového chování. Pravidelná účast žáků na sportovních, kulturních či volnočasových aktivitách podle R5 a R8 přispívá k rozvoji pozitivních návyků, posilování sociálních dovedností a smysluplnému trávení volného času, čímž se snižuje riziko zapojení do nežádoucích forem chování. „Největší problém teď vidím v tom, jak motivovat děti k aktivnímu

zapojení," řekl R5. „I když jsou tyto aktivity k dispozici, není snadné je přesvědčit, aby se do nich zapojily."

TO 2: *Odkud čerpáte informace a nápady při tvorbě preventivních programů pro vaši školu?*

Všichni respondenti se shodli na tom, že při své práci využívají informace z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a pravidelně konzultují s odborníky. *„Vždy se obracím na metodické pokyny MŠMT, abych měl jistotu, že pracuji v souladu s aktuálními doporučeními,"* uvedl R1. Konzultace s odborníky, například s pracovníky pedagogicko-psychologických poraden, školními psychology nebo specialisty na prevenci rizikového chování, považují za klíčové pro svou práci.

Většina metodiků prevence, konkrétně osm respondentů, se také spoléhá na odbornou literaturu. *„Často čerpám z odborných knih a studií, protože mi pomáhají lépe pochopit souvislosti a přizpůsobit program konkrétním potřebám školy,"* popsal R2. Tyto zdroje jim slouží nejen jako inspirace pro tvorbu preventivních programů, ale také jako opora při argumentaci vůči pedagogickému sboru a rodičům.

Sedm respondentů uvedlo, že čerpá z vnitřních zdrojů školy, což zahrnuje například školní preventivní strategie, analýzy rizikového chování žáků, zpětnou vazbu od učitelů a zkušenosti z předchozích preventivních aktivit. *„Důležité je pro nás i to, co fungovalo v minulosti. Když vidíme, že některý program měl pozitivní dopad, snažíme se ho dále rozvíjet,"* vysvětlil R10.

Čtyři respondenti zmínili, že při získávání informací využívají také webové stránky, zejména specializované portály zaměřené na prevenci rizikového chování, databáze osvědčených preventivních programů a weby neziskových organizací. *„Internet je skvělým zdrojem inspirace, ale je potřeba informace pečlivě ověřovat. Ne všechno, co najdeme online, je skutečně kvalitní a použitelné,"* upozornil R5.

Výsledky ukazují, že školní metodici prevence kombinují různé zdroje informací a přizpůsobují svůj výběr individuálním potřebám školy i konkrétním problémům, kterým čelí. Důležitou roli přitom hrají jak oficiální dokumenty a odborné publikace, tak i praktické zkušenosti a spolupráce s odborníky.

TO 3: *Jaké zdroje, včetně odborné literatury, školení nebo konzultací, považujete za nejvíce užitečné?*

Respondenti mají stejný názor i na tuto otázku, všichni uvádí, že nejdůležitější pomoc a největší podporu v daném oboru poskytují odborníci. R1 říká *„odborníci jsou důležití, protože mají potřebné znalosti a zkušenosti, které nám pomáhají řešit konkrétní problémy. Bez jejich podpory bychom se těžko dostali k řešení některých složitějších situací.“* R3 dodává: *„Pro mě je největší podporou nezisková organizace. Mají zkušenosti a poskytují nám cennou pomoc, která nám usnadňuje práci a umožňuje efektivněji řešit různé problémy ve škole.“* Důležitým podpůrným materiálem je podle všech také MŠMT. R2 vysvětluje: *„MŠMT nám pomáhá především poskytováním metodických materiálů, školení a různých programů zaměřených na prevenci rizikového chování. Díky těmto nástrojům máme přístup k aktuálním informacím a efektivním postupům, které můžeme využít ve školním prostředí.“* R9 oproti pomu uvádí: *„MŠMT hraje důležitou roli v poskytování rámcových dokumentů a pravidel, ale v oblasti konkrétní podpory už to není vždy dostačující.“*

Čtyři respondenti (R1, R3, R6, R7) uvedli, že za nejvíce užitečné považují vnitřní zdroje školy, mezi které řadí školní metodiky, pedagogy a interní materiály, které škola nabízí. Tyto zdroje považují za klíčové, protože jsou přímo dostupné a přizpůsobené specifickým potřebám školy. Respondenti zdůraznili, že vnitřní podpora, ať už ve formě odborných pracovníků nebo školních programů, je pro efektivní prevenci rizikového chování zásadní, jelikož umožňuje rychlou reakci a přímou aplikaci znalostí v konkrétním školním prostředí.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 1

Tato otázka měla za úkol zjistit, z jakých zdrojů školní metodici prevence vycházejí při tvorbě preventivních programů. Všichni respondenti se shodli, že klíčovým faktorem prevence rizikového chování ve škole je spolupráce, která musí probíhat na několika úrovních. Spolupráce mezi žáky je zásadní pro vytváření pozitivního školního klimatu, vzájemného respektu a tolerance, což pomáhá předcházet šikaně, agresivnímu chování a sociální izolaci. Kromě toho je nezbytná úzká spolupráce s rodiči, kteří by měli být aktivně zapojeni do preventivních aktivit, informováni o problematice a pravidelně komunikovat s pedagogy. Roli sehrává i spolupráce s odborníky, jako jsou školní metodici, psychologové nebo speciální pedagogové, kteří napomáhají včasné identifikaci rizikového chování a poskytují odborné poradenství. Prevence rizikového chování ve škole vyžaduje systémový přístup, který propojuje žáky, rodiče i odborníky a přispívá k vytváření bezpečného školního prostředí.

V rámci tvorby preventivních programů respondenti využívají širokou škálu zdrojů. Všichni se shodli na využívání informací z MŠMT a konzultacích s odborníky, přičemž většina (osm respondentů) čerpá i z odborné literatury. Důležitým zdrojem jsou také vnitřní materiály školy, na které se spoléhá sedm respondentů, a webové stránky, které využívají čtyři respondenti. Odborníci jsou považováni za klíčovou podporu při řešení konkrétních problémů, jak uvedl R1, a neziskové organizace jsou pro některé respondenty významným přínosem. MŠMT poskytuje důležité metodické materiály, školení a programy zaměřené na prevenci, ale někteří respondenti, jako R9, uvádějí, že konkrétní podpora v některých oblastech není vždy dostatečná. Výsledky šetření jsou shrnuty do tabulky 3.

Tabulka 3

Zdroje školy

Respondent	MŠMT	Odborníci	Odborná literatura	Vnitřní zdroje školy	Webové stránky	Neziskové organizace
R1	✅	✅	❌	✅	❌	❌
R2	✅	✅	✅	❌	❌	❌
R3	✅	✅	❌	✅	❌	✅
R4	✅	✅	✅	✅	❌	❌
R5	✅	✅	✅	✅	✅	❌
R6	✅	✅	✅	✅	❌	❌
R7	✅	✅	✅	✅	❌	❌
R8	✅	✅	✅	❌	✅	❌
R9	✅	✅	✅	❌	❌	✅
R10	✅	✅	✅	✅	❌	❌

Vysvětlení sloupců:

- **MŠMT** – využívání metodických materiálů a školení z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.
- **Odborníci** – konzultace s psychologickými poradnami, školními psychology a odborníky na prevenci.
- **Odborná literatura** – využívání knih, studií a vědeckých poznatků.

- **Vnitřní zdroje školy** – využití školní preventivní strategie, zpětné vazby a interních materiálů.
- **Webové stránky** – využívání databází preventivních programů, neziskových organizací a specializovaných portálů.
- **Neziskové organizace** – spolupráce s organizacemi zaměřenými na prevenci rizikového chování.

5.2 Dílčí výzkumná otázka 2

DVO 2: *Jaké jsou cíle školních metodiků prevence?*

Dílčí výzkumná otázka 2 se zaměřuje na cíle školních metodiků prevence a snaží se zjistit, jaké konkrétní výsledky a změny chtějí ve své práci dosáhnout. Zkoumá, jaké oblasti rizikového chování považují za prioritní, jaké strategie volí k jejich prevenci a jakým způsobem hodnotí úspěšnost svých aktivit. DVO 2 se také zabývá tím, zda se metodici prevence soustředí především na eliminaci konkrétních projevů rizikového chování (např. šikany, užívání návykových látek, záškoláctví) nebo zda kladou důraz na širší rozvoj pozitivního školního klimatu a psychosociálních dovedností žáků. Snaží se rovněž zjistit, zda mezi jejich cíle patří i osvěta pedagogického sboru a rodičů, tedy zvyšování jejich povědomí o prevenci a zlepšování spolupráce mezi školou a rodinou. Dále se také zaměřuji na to, jak se tyto cíle ŠMP mění v závislosti na aktuálních potřebách žáků a pedagogů.

TO 1: *Jaké jsou hlavní cíle, které si stanovujete při navrhování a implementaci preventivních opatření na vaší škole?*

Všichni respondenti se shodli, že při navrhování a implementaci preventivních opatření na jejich škole se zaměřují na prevenci rizikového chování a poruch chování. R1, R2 a R8 zdůraznili, že jejich hlavním cílem je zajistit bezpečí žáků a vytvořit bezpečné školní klima. R1 říká: *„Hlavně se zaměřujeme na to, aby se žáci ve škole cítili v bezpečí. Je důležité mít ve škole prostředí, kde se každý může otevřeně vyjádřit a kde se nemusí bát být vystaven šikaně nebo jiným problémům.“* R9, R4 a R1 se navíc soustředí na prevenci odolnosti a odpovědnosti vůči poruchám rizikového chování. R9 uvádí: *„Chceme žákům ukázat, jak být odpovědní a jak si vybudovat odolnost vůči negativním vlivům, které mohou vést k rizikovému chování. Je důležité je učit, jak čelit tlakům a negativním vlivům z okolí.“* R10, kromě obecné prevence, více zaměřuje programy na návykové látky, přičemž říká: *„Specifické programy zaměřené na prevenci závislostí jsou pro nás také velmi důležité. Prevence užívání návykových látek je klíčová pro zdravý vývoj*

našich žáků.“ Tímto způsobem respondenti navrhují komplexní přístup, který pokrývá širokou škálu problémů rizikového chování ve školním prostředí.

Respondenti se také zaměřují na sociální prostředí a klima školy, přičemž každá z těchto oblastí je pro ně klíčová při prevenci rizikového chování. R2 uvádí: *„Velkou pozornost věnujeme předcházení konfliktům mezi žáky. Snažíme se učit žáky, jak konstruktivně řešit spory, aby se vyhnuli eskalaci problémů, které by mohly vést k agresi nebo šikaně.“* R7 se soustředí na rozvoj komunikačních dovedností žáků, říká: *„Chceme, aby naši žáci byli schopní efektivně komunikovat, uměli vyjádřit své názory a zároveň naslouchat ostatním. Dobré komunikační dovednosti pomáhají předcházet mnoha problémům, včetně konfliktů a nedorozumění.“* R5 a R6 pak kladou důraz na respekt a toleranci mezi žáky. R5 říká: *„Respekt a tolerance jsou základními hodnotami, které se snažíme ve škole posilovat. Učíme žáky, jak se vzájemně respektovat, i když mají rozdílné názory nebo původ.“* R6 dodává: *„Když se žáci naučí respektovat ostatní a přijímat jejich odlišnosti, výrazně to přispívá k pozitivnímu klimatu ve škole a prevenci sociální izolace a šikany.“* Tyto cíle ukazují na důraz školních metodiků na podporu harmonického a respektujícího prostředí, kde se žáci cítí bezpečně a jsou motivováni se vzájemně podporovat.

R4, R5, R6 a R10 dále kladou důraz na podporu zdravého životního stylu. R10 říká: *„Zdravý životní styl zařazujeme především do běžné výuky, například v hodinách občanky, tělocviku a rodinné výchovy. Osmáci mají například dvě hodiny vaření, kde se učí o zdravé výživě a připravit jednoduchá jídla.“* Tímto způsobem škola propojuje prevenci rizikového chování se vzděláváním o zdraví a výživě, čímž se žáci učí zdravé návyky, které mohou pozitivně ovlivnit jejich celkové zdraví a pohodu. Většina škol je také zapojena do programu Ovoce, zelenina a mléko do škol. To je program, který poskytuje žákům zdarma školní stravu. R5 říká: „Jídlo do škol je super, ale většinou ho pak děti nechávají všude po chodbách, hnije to v lavicích, nebo si ho ani neodnesou.“ Tento program sice zajišťuje, že žáci mají přístup k zdravím potravinám, ale podle R5 se často setkávají s problémem, že strava není dostatečně využívána nebo ji děti nesní.

Respondenti R1, R3, R5 a R8 dále zdůrazňují důležitost zaměření na duševní zdraví žáků. R3 a R5 se specificky soustředí na práci se stresem a emocemi dětí. R3 říká: *„Věnujeme se tomu, jak se děti vypořádávají se stresem a jak rozpoznat a vyjádřit své pocity. Pomáháme jim lépe porozumět svým emocím a najít způsoby, jak je zvládat.“* R5 doplňuje: *„Ve škole se soustředíme na to, jak si děti mohou poradit s negativními*

emocemi, jako je frustrace nebo smutek. Pracujeme s nimi na rozpoznávání těchto pocitů a na technikách, jak se uklidnit, než by se situace eskalovala do problémového chování.“

Cílem R5 je zapojení rodičů do preventivních aktivit. Konkrétně říká: *„Snažíme se, aby rodiče byli aktivně zapojeni do preventivních programů školy. Je důležité, aby věděli, jak mohou podpořit své děti nejen doma, ale i ve škole, a aby se podíleli na vytváření zdravého prostředí pro jejich výchovu a rozvoj.“* R5 klade důraz na to, že spolupráce s rodiči je klíčová pro úspěšnou prevenci a zajištění efektivního přístupu k řešení problémů s rizikovým chováním.

TO 2: *Jak se tyto cíle mohou měnit v závislosti na potřebách studentů a specifikách školního prostředí?*

Všichni respondenti se shodují, že cíle preventivních opatření se mohou měnit v závislosti na aktuálních potřebách studentů a specifikách školního prostředí. R3 například říká: *„Snažím se vždy reagovat na individuální potřeby žáků. Každý student je jiný a má jiné výzvy, takže přizpůsobujeme naše programy tomu, co je potřeba v daném okamžiku. Když vidíme, že některé děti potřebují více podpory v oblasti emocí, zaměřujeme se na rozvoj jejich sebereflexe a zvládání stresu. Pokud se objeví nové problémy, jako třeba kyberšikana, rychle přizpůsobujeme preventivní aktivity, abychom na ně reagovali co nejefektivněji.“* Tato flexibilita v přístupu umožňuje školám lépe reagovat na měnící se podmínky a potřeby žáků, což zajišťuje, že prevence rizikového chování je vždy aktuální a účinná.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 2

Otázka měla zjistit, jaké cíle si školní metodici prevence stanovují při navrhování a realizaci preventivních opatření a jak se tyto cíle mohou měnit v závislosti na potřebách žáků a školního prostředí. Cílem bylo porozumět hlavním oblastem prevence, na které se školy zaměřují, a zjistit, jak jsou schopny přizpůsobovat své programy aktuálním výzvám.

Školní metodici prevence se při plánování preventivních opatření primárně soustředí na prevenci rizikového chování a poruch chování. Klíčovými oblastmi jsou zajištění bezpečného školního klimatu, podpora sociálních dovedností a respektu mezi žáky, prevence užívání návykových látek a podpora zdravého životního stylu. Důležitou součástí prevence je také zaměření na duševní zdraví žáků, zejména práce s emocemi a stresem. Významnou roli hraje spolupráce s rodiči, která je považována za nezbytný faktor úspěšné prevence. Preventivní programy jsou často integrovány do výuky a zaměřují se na posilování odolnosti vůči negativním vlivům prostředí.

Cíle preventivních opatření se mění v závislosti na aktuálních potřebách žáků a specifikách školního prostředí. Flexibilita v přístupu umožňuje školám přizpůsobovat programy podle individuálních potřeb studentů, což zahrnuje například reakce na aktuální problémy, jako je kyberšikana nebo zhoršené duševní zdraví. Preventivní aktivity jsou kontinuálně vyhodnocovány a upravovány s cílem zajistit jejich maximální efektivitu. Tento přístup umožňuje školám nejen řešit aktuální rizika, ale také vytvářet dlouhodobě udržitelnou strategii prevence.

Ze získaných odpovědí vyplývá, že respondenti si stanovují cíle v širokém spektru oblastí a jejich přístup je dynamický a přizpůsobivý. Otázka byla tedy naplněna, jelikož bylo potvrzeno, že školy nejen stanovují jasné preventivní cíle, ale také je aktivně přizpůsobují aktuálním potřebám žáků. Tabulka 4 dále přehledně zachycuje výsledky dílčí výzkumné otázky.

Tabulka 4

Cíle ŠMP

Respondent	Bezpečné školní klima	Prevence rizikového chování	Rozvoj sociálních dovedností	Podpora zdravého životního stylu	Duševní zdraví žáků	Spolupráce s rodiči
R1	✓	✓	✗	✗	✓	✗
R2	✓	✓	✓	✗	✗	✗
R3	✓	✓	✗	✗	✓	✗
R4	✓	✓	✓	✓	✗	✗
R5	✓	✓	✓	✓	✓	✓
R6	✓	✓	✓	✓	✗	✗
R7	✓	✓	✓	✗	✗	✗
R8	✓	✓	✗	✗	✓	✗
R9	✓	✓	✗	✗	✗	✗
R10	✓	✓	✗	✓	✗	✗

Vysvětlení sloupců:

- **Bezpečné školní klima** – snaha vytvořit bezpečné prostředí, kde se žáci cítí dobře a mohou se svobodně vyjadřovat.

- **Prevence rizikového chování** – cílené programy zaměřené na předcházení šikaně, záškoláctví, vandalismu apod.
- **Rozvoj sociálních dovedností** – posilování komunikace, respektu a tolerance mezi žáky.
- **Prevence užívání návykových látek** – speciální programy zaměřené na prevenci kouření, alkoholu a drog.
- **Podpora zdravého životního stylu** – výuka správného stravování, pohybových aktivit a zdravých návyků.
- **Duševní zdraví žáků** – práce s emocemi, stresem a psychickou pohodou studentů.
- **Spolupráce s rodiči** – zapojování rodičů do preventivních aktivit školy.

5.3 Dílčí výzkumná otázka 3

DVO 3: *Jaké konkrétní preventivní aktivity realizují?*

Dílčí výzkumná otázka 3 se zaměřuje na konkrétní preventivní aktivity, které školní metodici prevence realizují ve své praxi. Cílem této otázky je zjistit, jaké konkrétní programy a aktivity metodici implementují ve škole, jaké jsou jejich hlavní cíle a jakým způsobem se rozhodují o jejich výběru a implementaci. První tazatelská otázka se zaměřuje na konkrétní aktivity, které respondenti ve své práci používají. Důležité je zjistit, jaký typ aktivit je ve škole nejvíce zastoupen a jaké oblasti považují metodici za klíčové pro prevenci. Druhá otázka se zaměřuje na proces rozhodování, který metodici používají při výběru a zavádění preventivních programů.

TO 1: *Můžete uvést některé konkrétní příklady preventivních aktivit, které jsou na vaší škole prováděny?*

Sedm respondentů uvedlo, že na jejich škole probíhají konkrétní preventivní projekty zaměřené především na prevenci šikany a závislostí, zejména na návykových látkách. Cílem těchto aktivit je nejen informovat žáky o rizicích, ale také jim poskytnout nástroje k prevenci a řešení problémů. R2 zmínil, že na jejich škole využívají projekt Nenech to být, který se soustředí na prevenci šikany a umožňuje žákům anonymně upozornit na problémy ve třídě. *„Vidíme, že někteří žáci mají strach nahlásit šikanu přímo učiteli, takže jsme zapojili Nenech to být. Díky tomu mohou anonymně upozornit na to, že se něco děje, a my pak můžeme situaci řešit,“* vysvětluje R2. R4 dodává, že na jejich škole funguje finský program KiVa, který je zaměřený na prevenci šikany. *„KiVa je super*

v tom, že pracuje s celou třídou, nejen s oběťmi a agresory. Hodně se věnujeme tomu, jak může pomoci třetí strana – tedy ostatní žáci, kteří šikanu vidí, ale neví, co dělat," popisuje R4. Kromě prevence šikany se školy zaměřují i na další oblasti. R3 se soustředí na duševní zdraví žáků, protože vnímá, že stres a úzkosti jsou čím dál častější problémy. *„Máme různé programy na zvládání stresu, učíme děti pracovat s emocemi, aby věděly, jak se uklidnit a řešit nepříjemné situace,"* říká R3. R7 se zase zaměřuje na rozvoj komunikačních dovedností, protože vnímá, že mezi žáky často vznikají konflikty kvůli špatné komunikaci. *„Hodně se věnujeme tomu, jak správně mluvit s ostatními, jak řešit nedorozumění a jak se asertivně vymezit, když je to potřeba. Když se děti naučí efektivně komunikovat, předejdeme spoustě problémů."* Tyto preventivní aktivity ukazují, že školy se snaží reagovat na aktuální problémy a přizpůsobovat programy tak, aby byly co nejefektivnější v konkrétním školním prostředí.

Pět respondentů uvedlo, že na jejich škole probíhají různé preventivní aktivity, mezi které patří besedy, přednášky, workshopy, exkurze, kurzy, kulturní a vzdělávací akce. Tyto aktivity pomáhají žákům lépe porozumět rizikovému chování a jeho důsledkům. R6 zmínil, že na jejich škole využívají Peer program, který umožňuje starším žákům předávat zkušenosti mladším. *„Děti často lépe přijímají informace od svých vrstevníků než od učitelů nebo odborníků. Proto máme Peer program, kde starší žáci vedou mladší ke správným rozhodnutím. Například jim ukazují, jak odmítnout alkohol nebo cigarety, jak se chovat bezpečně na internetu nebo jak zvládat stresové situace. Díky tomu je prevence pro mladší srozumitelnější a přirozenější,"* vysvětluje R6. Podle něj je klíčové, že se do programu zapojují žáci, kteří jsou přirozenými lídry ve třídních kolektivech, protože jejich rady mají mezi vrstevníky větší váhu. *„Mladší žáci často vnímají starší spolužáky jako vzory. Když jim právě oni vysvětlí, že například experimentování s drogami není cool, ale může mít vážné následky, je pravděpodobnější, že si to vezmou k srdci,"* dodává R6. Na druhou stranu, některé školy čelí negativním zkušenostem. R4 uvádí: *„Měli jsme jednou přednášku o prevenci drog, ale bohužel se to moc nepovedlo. Odborník přišel, mluvil hodinu a půl, a žáci byli úplně nezainteresovaní. Neudělal to interaktivně, nepropojil to s jejich každodenním životem. Byla to pro ně jen suchá teorie, a místo aby si něco odnesli, byli spíš otrávení."*

Tři respondenti, R1, R4 a R10, uvedli, že na jejich škole kladou důraz na volnočasové aktivity jako součást preventivních opatření. Podle nich je klíčové nabídnout žákům smysluplné trávení volného času, které pomáhá předcházet rizikovému chování a podporuje jejich rozvoj. R10 konkrétně říká: *„Snažíme se žákům nabídnout aktivity,*

které je baví a zároveň je rozvíjejí. Máme například plavecký výcvik, který je povinný pro mladší ročníky, ale nabízíme ho i jako volitelnou aktivitu pro starší žáky. Kromě toho vedeme hodiny robotiky, kde se děti učí programovat a pracovat s moderními technologiemi, a samozřejmě máme různé sportovní kroužky, kde si žáci mohou vyzkoušet různé disciplíny, od florbalu po atletiku.“ Podobný přístup volí i R1, který zdůrazňuje *význam volnočasových aktivit jako prevence nudy a negativních vlivů. „Vidíme, že když mají děti po škole co dělat, méně se potulují po městě a nesklouznou k problémovému chování. Nabízíme jim různé kroužky – sportovní, výtvarné, technické – aby si každý našel něco, co ho baví,“*

R4 zdůrazňuje význam spolupráce s externími organizacemi při realizaci preventivních aktivit. Podle něj je propojení školy s odborníky a neziskovými organizacemi klíčové pro efektivní řešení problémů, se kterými se žáci setkávají. *„Spolupracuji s etopedem, terapeutem z SATORI HK, terénními pracovníky, organizací NOMIA, Aufori, DDM a různými dalšími neziskovými organizacemi. Každá z těchto spoluprací nám pomáhá lépe reagovat na potřeby našich žáků a poskytovat jim odbornou podporu,“* říká R4. Zároveň poukazuje na specifika své školy, která se od ostatních liší přítomností kulturních a rasových rozdílů mezi žáky. *„Naše škola je specifická oproti ostatním, protože musíme neustále řešit otázky spojené s odlišným kulturním a jazykovým prostředím našich žáků. Proto je pro nás spolupráce s externími odborníky nejen přínosná, ale v podstatě nezbytná. Pomáhá nám to lépe porozumět potřebám žáků a řešit případné konflikty nebo problémy včas. Pro mě jako metodika prevence je tato spolupráce opravdu hodně důležitá,“* vysvětluje R4. Díky těmto partnerstvím škola dokáže nabídnout širší škálu podpůrných služeb a programů, které pomáhají nejen při prevenci rizikového chování, ale i při budování inkluzivního a bezpečného školního prostředí.

TO 2: *Jak se rozhodujete o výběru a implementaci těchto aktivit?*

Všechny školy se shodují, že při rozhodování o výběru a implementaci preventivních aktivit vycházejí z ročního plánu prevence, který je každoročně podobný. Tento plán však zůstává flexibilní a může se upravovat podle aktuálních témat a problémů, které se ve škole objeví. R8 říká: *„Máme stanovený roční plán prevence, kterého se držíme, ale pokud se objeví nějaký nový problém, například kyberšikana nebo nárůst agresivního chování mezi žáky, snažíme se do programu zařadit aktivity, které na to reagují,“* Součástí rozhodovacího procesu jsou také praktické faktory, jako jsou finanční a časové možnosti školy. *„Samozřejmě musíme brát v potaz finanční rozpočet školy. Některé programy jsou finančně náročný a nemůžeme si je dovolit, i když by byly pro žáky*

přínosný," doplňuje R6. R8 souhlasí s tím, že škola má v tomto ohledu omezené možnosti: *„Nejde jen o peníze, ale i o čas. Nemůžeme dělat všechny preventivní programy, které by se nám líbily, protože máme pevně daný rozvrh a učitelé i žáci už tak mají nabitý harmonogram."* Naopak R5 uvádí, že jejich preventivní program se v průběhu let nijak výrazně nemění. *„Držíme se stále stejného programu, protože se nám osvědčil. Nevidíme důvod ho měnit, pokud funguje,"* říká. Přístup jednotlivých škol se tedy liší v míře flexibility, avšak všechny se shodují na tom, že plán prevence je klíčovým nástrojem pro systematickou realizaci preventivních aktivit.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 3

Cílem této otázky bylo zjistit, jak školy vybírají a realizují preventivní aktivity. Na základě, jakých kritérií se rozhodují a jaké faktory ovlivňují jejich implementaci. Na školách v Hradeckém regionu probíhají různé preventivní aktivity zaměřené na prevenci šikany, závislostí a dalších problémů žáků. Mezi konkrétními projekty lze zmínit například projekt „Nenech to být", který se soustředí na prevenci šikany, a finský program KiVa, jenž pracuje s celými třídami a zaměřuje se na prevenci šikany v širším kontextu, včetně role třetí strany. Další oblastí prevence je podpora duševního zdraví žáků, kde se školy zaměřují na zvládání stresu a emocí, což je stále častější téma vzhledem k rostoucímu počtu problémů v této oblasti. V některých školách je kladen důraz na rozvoj komunikačních dovedností, aby se předešlo konfliktům způsobeným špatnou komunikací mezi žáky. Důležitou součástí preventivních aktivit jsou také peer programy, v rámci, kterých starší žáci předávají zkušenosti mladším, což se ukazuje jako efektivní způsob, jak mladším žákům přiblížit správné rozhodování v oblasti rizikového chování, jako je odmítání alkoholu nebo cigaret. V neposlední řadě se školy zaměřují na nabídku smysluplného trávení volného času, což je klíčové pro prevenci rizikového chování. Různé sportovní, technické a kulturní kroužky nebo volitelné aktivity, jako je plavecký výcvik či robotika, pomáhají žákům najít aktivity, které je baví, a zároveň podporují jejich osobní rozvoj. Současně se ukazuje, že spolupráce s externími organizacemi, jako jsou odborníci a neziskové organizace, je nezbytná pro efektivní řešení aktuálních problémů žáků a pro poskytování odborné podpory. Tato spolupráce je obzvláště důležitá ve školách s kulturními a jazykovými rozdíly mezi žáky, kde pomáhá lépe pochopit specifické potřeby studentů a včas řešit případné problémy.

Z odpovědí vyplynulo, že všechny školy pracují s ročním plánem prevence, který je stabilní, ale zároveň umožňuje úpravy podle aktuálních problémů. Některé školy přizpůsobují svůj program novým tématům, například kyberšikaně nebo rostoucí

agresivitě mezi žáky. Flexibilita v plánování je tedy klíčová pro efektivní reakci na měnící se situaci ve škole. Vedle obsahu preventivních aktivit hrají zásadní roli i praktická omezení, zejména finanční a časové možnosti školy. Některé programy jsou finančně náročné a není vždy možné je realizovat, přestože by byly pro žáky přínosné. Stejně tak je nutné zohlednit rozvrh a časovou vytíženost učitelů i žáků. Naopak některé školy se drží osvědčeného preventivního programu a nemají potřebu ho výrazně měnit. Celkově lze konstatovat, že otázka splnila svůj účel a ukázala, že rozhodování o preventivních aktivitách je kombinací plánované strategie, flexibility a reálných možností školy. Souhrn odpovědí na dílčí výzkumnou otázku je uveden v tabulce 5.

Tabulka 5

Preventivní aktivity

Respondent	**Konkrétní preventivní aktivity**	**Důraz na určitou oblast**	**Specifické poznámky**
R1	Volnočasové aktivity, sportovní, výtvarné a technické kroužky	Prevence rizikového chování, prevence nudy	Nabízí různé kroužky pro rozvoj žáků, aby se vyhnuli negativním vlivům.
R2	Projekt „Nenech to být“, prevence šikany	Prevence šikany	Anonymní hlášení problémů ve třídě, umožňuje žákům bezpečně upozornit na šikanu.
R3	Programy na zvládání stresu, práce s emocemi	Duševní zdraví žáků	Zaměření na stres a úzkosti, práce s emocemi pro zlepšení psychické pohody žáků.
R4	Finská metoda KiVa, spolupráce s externími organizacemi	Prevence šikany, kulturní a jazykové rozdíly mezi žáky	Program KiVa se zaměřuje na práci s celou třídou, spolupráce s odborníky z různých organizací.
R5	Stabilní preventivní program	Osvědčené metody prevence	Drží se dlouhodobě osvědčených programů, které fungují.
R6	Peer program, přednášky, besedy, workshopy	Prevence rizikového chování	Starší žáci vedou mladší, pomáhají jim přijímat správná rozhodnutí.
R7	Komunikační dovednosti, workshopy na asertivitu	Rozvoj komunikačních dovedností	Zaměření na efektivní komunikaci mezi žáky, prevence konfliktů.

R8	Roční plán prevence, flexibilita podle aktuálních problémů	Reakce na nové problémy (kyberšikana, agresivita)	Roční plán se přizpůsobuje aktuálním problémům, školní rozvrh a finance ovlivňují výběr aktivit.
R9	Volnočasové aktivity, smysluplné trávení času	Prevence rizikového chování	Nabídka aktivit pomáhá žákům se vyhnout negativním vlivům v rámci volného času.
R10	Plavecký výcvik, sportovní a technické kroužky, robotika	Prevence rizikového chování	Nabídka pestrých aktivit pro žáky různých věkových kategorií.

5.4 Dílčí výzkumná otázka 4

DVO 4: *Jakým způsobem implementují ŠMP preventivní strategie do školních vzdělávacích programů?*

Tato otázka se zaměřuje na to, jak ŠMP začleňují preventivní strategie do ŠVP. Zkoumá, jakým způsobem metodici integrují prevenci rizikového chování, podporu duševního zdraví, sociální dovednosti a jiné prevenci orientované aktivity do běžného výukového plánu. Cílem je zajistit, aby prevence byla součástí každodenního vzdělávacího procesu a efektivně podporovala rozvoj žáků.

TO 1: *Jakým způsobem jsou preventivní strategie integrovány do oficiálních školních vzdělávacích programů?*

Respondenti se shodují, že preventivní strategie jsou integrovány do oficiálních školních vzdělávacích programů (ŠVP) a kurikula, což zajišťuje systematické a dlouhodobé začlenění prevence do každodenního vzdělávání. Podle R9 je důležitá nejen implementace preventivních aktivit, ale i jejich koordinace a evaluace, aby bylo možné sledovat jejich efektivitu a přizpůsobovat je aktuálním potřebám školy. *„Bez koordinace a následného hodnocení bychom nemohli zaručit, že preventivní programy opravdu fungují a mají pozitivní dopad na žáky,“* říká R9. Kromě samotného zařazení preventivních aktivit do ŠVP je kladeno důraz na jejich propojení s ostatními školními aktivitami a každodenními situacemi. Školy se tak snaží o to, aby prevence nebyla vnímána jako samostatná složka, ale jako přirozená součást celkové výchovy a vzdělávání.

TO 2: *Jak škola přistupuje k začleňování preventivních opatření do školních vzdělávacích plánů?*

Školy se snaží začleňovat preventivní opatření do výuky různými způsoby, přičemž nejčastěji se prevence objevuje ve výchovných předmětech, jako je občanská, rodinná nebo tělesná výchova. R2, R5 a R9 uvádějí, že právě tyto předměty jsou pro prevenci nejpřirozenější a není nutné ji uměle vkládat do jiných částí výuky. *„V občance řešíme mezilidský vztahy, v tělocviku se zase bavíme o zdravým životním stylu a o tom, jak je pro nás a naše tělo důležitý pohyb. Přijde mi to jako nejlepší cesta, jak to dětem předat,“* vysvětluje R2. Podobně to vnímá i R5: *„Některý věci do matiky prostě nenarveš, ale výchovy jsou na tohle ideální. Když se s dětma bavíme o vztazích, emocích nebo zdraví, je to přirozený, nenásilný a víc jim to dává smysl.“* R9 k tomu dodává, že klíčová není jen samotná implementace prevence, ale i její dlouhodobá koordinace: *„Nestačí jen hodit jednou za čas nějakou přednášku. Musíme se k těm tématům vracet, dávat je do kontextu a hlavně sledovat, jestli to fakt k něčemu je.“*

Jiné školy se snaží prevenci integrovat i do dalších předmětů. R6 zmiňuje, že na jejich škole se preventivní témata probírají i v informatice: *„Řešíme třeba kyberšikanu, manipulaci na sítích nebo závislost na mobilech. Tyhle věci se dějou dnes a denně, takže je důležitý o nich mluvit na hodinách, kde se jich to reálně týká.“* R8 zase říká, že v přírodovědných předmětech se dá prevence dobře spojit s biologií: *„Když probíráme třeba nervovou soustavu, hodí se zmínit vliv drog nebo alkoholu. Když se bavíme o stresech a hormonech, rovnou to propojíme s duševním zdravím. Dává to smysl a žáci si to líp zapamatují.“*

Na některých školách je snaha zapojit preventivní témata do všech předmětů, alespoň v nějaké míře. R1, R3, R4, R7 a R10 se shodují, že prevence by neměla být oddělená, ale měla by se prolínat celým vzděláváním. R7 popisuje přístup jejich školy: *„Třeba v dějepisu to jde krásně. Probíráme totalitní režimy, mluvíme o propagandě a manipulaci, a hned to můžeme propojit s tím, jak funguje dezinformace dnes.“* Podobně to vidí i R3, který se snaží preventivní prvky vkládat i do literatury: „Čteme nějaký příběh, kde někdo dělá špatné rozhodnutí, a hned je tu možnost s dětma rozebrat, jak to mohlo dopadnout jinak. Říkám dětem: Co si myslíte, že by se stalo, kdyby se rozhodl jinak? Co byste udělali vy? Najednou už to není jen o tom, že mají přečíst knížku, ale přemýšlí o tom, jak se chovají oni sami.“ R4 k tomu dodává, že podobné diskuse se dají vést i v matematice nebo přírodovědných předmětech: *„V matice se to dá třeba propojit s hazardem a závislostma – ukázat, jak funguje pravděpodobnost u loterií, proč dům vždycky vyhraje a jak snadno se člověk nechá vtáhnout do něčeho, kde nemá šanci. A v biologii, když se probírá mozek nebo nervová soustava, je ideální příležitost mluvit*

o drogách, stresech a duševním zdraví. Když to propojíš s tím, co se učí, daleko líp si to zapamatujou.“ R10 pak zdůrazňuje, že důležité je hlavně vést děti k tomu, aby si informace dokázaly spojit s reálným životem: *„Nemusíme jim rovnou cpát definice prevence. Když třeba v občance řešíme zákony, tak se hned bavíme i o tom, jaký mají práva a co dělat, když se dostanou do nějaký blbý situace. V hodině IT se zas můžeme podívat na to, jak se chránit na internetu. Někdy stačí jen správně položit otázku, a ty děti si samy dojdou k tomu, co je důležitý.“*

Tito respondenti zdůrazňují, že klíčovým faktorem pro úspěšné začlenění prevence do výuky je aktivní zapojení všech učitelů a jejich edukace. Pokud pedagogové nemají dostatečné povědomí o tom, jak mohou preventivní témata přirozeně integrovat do svého předmětu, zůstává prevence často izolovaná pouze ve výchovných předmětech a nefunguje jako skutečně komplexní systém. R4 k tomu říká: *„Můžeme mít sebelepší preventivní program, ale pokud to zůstane jen na výchovách, tak to nikdy nebude mít ten správnej efekt. Důležitý je, aby se do toho zapojili všichni učitelé – aby věděli, jak to uchopit, a nebáli se s tím pracovat. Když třeba učitel matiky nevidí spojitost mezi svým předmětem a prevencí, tak mu musíme ukázat, že třeba u finanční gramotnosti může mluvit o zadlužení, hazardu, podvodech a dalších rizicích, který se žáků přímo týkaj.“* R3 souhlasí a dodává, že bez systematického vzdělávání učitelů prevence zůstává roztříštěná: *„Nemůžeme čekat, že se to nějak samo dostane do výuky. Každý učitel má svůj styl a svůj předmět, takže jim musíme ukázat konkrétní způsoby, jak do toho můžou přirozeně zapojit prevenci. Třeba v literatuře to jde přes příběhy, v dějepise přes historický události, v biologii přes zdraví a psychiku… Ale musí o tom vědět a mít na to nějaký materiály nebo podporu. Jinak se toho většina ani nezkusí dotknout, protože prostě neví jak.“* Podle R7 je zásadní nejen proškolení učitelů, ale také jejich ochota diskutovat s žáky a nebát se jít i do složitějších témat*: „Prevence není jen o tom něco odříkat, ale hlavně o tom se s dětma bavit. Když se učitel bojí otevřít třeba téma šikany nebo kyberšikany v hodině, protože neví, jak na to, tak je to problém. Proto se snažíme učitele školit a podporovat je v tom, aby měli jistotu a nebáli se tyhle témata do výuky zařazovat. Když tohle zvládneme, tak prevence nebude něco, co se řeší jen jednou za rok na nějaký přednášce, ale něco, co se prolíná celým vzděláváním.“*

Ačkoliv každá škola volí trochu jiný přístup, je zřejmé, že preventivní témata se stále častěji objevují i mimo výchovné předměty a učitelé hledají cesty, jak je dětem přiblížit v běžné výuce. Záleží nejen na samotné implementaci, ale i na tom, jak efektivně se prevence propojí s každodenním učením a životními situacemi žáků.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 4

Preventivní strategie jsou součástí školních vzdělávacích programů a kurikula, což umožňuje jejich systematické začlenění do vzdělávání. Respondenti zdůrazňují, že klíčová není jen implementace, ale také koordinace a evaluace preventivních aktivit, aby bylo možné sledovat jejich efektivitu. Prevence se nejčastěji objevuje ve výchovných předmětech, jako je občanská, rodinná a tělesná výchova, kde se přirozeně propojuje s obsahem výuky. Některé školy ji však rozšiřují i do jiných předmětů, například do informatiky, kde se probírá kyberšikana a bezpečnost na internetu, nebo do přírodovědných předmětů, kde se tematizuje vliv návykových látek na organismus.

Část škol se snaží začleňovat prevenci do všech předmětů, například prostřednictvím diskusí v dějepise o manipulaci a propagandě nebo v matematice při probírání pravděpodobnosti v hazardu. Klíčovým faktorem pro úspěšnou implementaci je zapojení a edukace všech učitelů. Pokud pedagogové neví, jak prevence souvisí s jejich předmětem, často zůstává izolována ve výchovách. Podpora učitelů a jejich školení tak hraje zásadní roli v tom, aby prevence byla součástí běžné výuky, a ne pouze jednorázovou aktivitou.

Výrazným faktorem, který ovlivňuje, jakým způsobem je prevence ve výuce zastoupena, je také aprobace jednotlivých pedagogů. Učitelé humanitních předmětů, jako je občanská výchova, čeština nebo dějepis, často vnímají témata prevence jako bližší a přirozenější součást své výuky. Naopak učitelé přírodovědných či technických předmětů mohou mít pocit, že se jich preventivní témata netýkají, nebo neví, jak je vhodně začlenit. Tento rozdíl v přístupu pak může vést k tomu, že prevence zůstává nerovnoměrně rozložená napříč předmětovou strukturou školy. Právě proto je důležité podporovat mezioborovou spolupráci a ukazovat konkrétní příklady, jak lze i v technických či exaktních předmětech realizovat témata prevence smysluplným a přirozeným způsobem. Neméně důležitou roli v tomto ohledu sehrává také aprobace samotného školního metodika prevence. To, jaké předměty vyučuje, může významně ovlivnit jeho přístup k prevenci i způsob, jakým ji integruje do každodenní výuky. Pokud například metodik vyučuje matematiku, může být schopen přirozeně začleňovat preventivní témata i do tohoto předmětu. Díky tomu se prevence může stát organickou součástí výuky i v oblastech, kde to není běžné, a škola tak může dosahovat větší propojenosti napříč předmětovým spektrem. Informace získané v rámci dílčí výzkumné otázky jsou prezentovány v tabulce 6.

Tabulka 6

Implementace preventivních strategií do ŠVP

Respondent	Výchovné předměty (OV, RV, TV)	Informatika	Dějepis, literatura	Biologie, přírodní vědy	Matematika, finanční gramotnost	Koordinace a evaluace
R1	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R2	✅	❌	❌	❌	❌	❌
R3	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R4	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R5	✅	❌	❌	❌	❌	❌
R6	✅	❌	❌	❌	❌	❌
R7	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R8	✅	❌	❌	✅	❌	❌
R9	✅	❌	❌	❌	❌	✅
R10	✅	✅	✅	✅	✅	✅

5.5 Dílčí výzkumná otázka 5

DVO 5: *Jakým způsobem monitorují rizikové chování žáků?*

Tato otázka se zaměřuje na způsoby, jakými školní metodici prevence (ŠMP) sledují a vyhodnocují rizikové chování žáků. Zkoumá, jakým metodám a nástrojům se používá k identifikaci a monitorování negativních projevů chování, jako jsou například agresivita, šikana, užívání návykových látek nebo záškoláctví. Cílem je zajistit, aby metodici měli přehled o aktuálním stavu chování žáků, mohli včas identifikovat rizikové situace a přizpůsobit preventivní strategie potřebám školy.

TO 1: *Jaké metody a nástroje používáte k průběžnému sledování rizikového chování žáků?*

Školní metodici prevence využívají různé metody ke sledování rizikového chování žáků, přičemž klíčovou roli hraje přímá komunikace. R1, R2, R3, R4 a R7 se shodují, že rozhovory s žáky jsou nejefektivnější cestou k porozumění jejich problémům. *„Když se s dětmi bavíme pravidelně a vidí, že nám na nich záleží, začnou se nám víc*

svěřovat," vysvětluje R2. Individuální konzultace jsou podle R4 a R7 výborným nástrojem k hlubšímu poznání situace žáků. *„Někdy stačí, když si dítě vezmu na chvilku stranou a zeptám se, jak se má. Často se pak otevře a řekne věci, které by jinak zůstaly skryté,"* popisuje R4.

Další důležitou metodou je vedení záznamů o chování, což zdůrazňují R2, R4, R6, R8, R9 a R10. Tyto záznamy pomáhají identifikovat opakující se problémy a efektivně na ně reagovat. *„Díky záznamům vidíme, jestli se u někoho opakuje stejný problém. Pokud ano, můžeme se na něj víc zaměřit a hledat řešení*," vysvětluje R9. Na některých školách funguje i výchovná komise, kterou popisuje R6*: „Scházíme se s učiteli a společně hledáme cesty, jak konkrétním dětem pomoct. Když se na to podíváme z různých úhlů, snadněji najdeme správný přístup."*

Metoda pozorování hraje klíčovou roli podle R1, R2, R3, R4, R5, R6, R9 a R10. *„Učitelé vidí děti každý den, takže poznají, když se něco děje. Stačí si všímat změn v chování a reagovat včas,"* říká R5. R2 zdůrazňuje důležitost spolupráce s třídními učiteli: *„Třídní učitel zná své žáky nejlépe a může si všimnout i drobných změn, které naznačují, že se něco děje."*

Dalším užitečným nástrojem je schránka důvěry, kterou využívají R1, R2, R3, R4 a R5. *„Schránka umožňuje dětem anonymně sdílet své problémy. Někdy se bojí přijít osobně, ale takhle se můžou svěřit, aniž by se musely odhalit,"* vysvětluje R1. R4 k tomu dodává: *„Občas tam najdeme jen vzkazy typu ‚Ať je ve školní jídelně lepší jídlo', ale pak přijde anonymní zpráva o šikaně a díky tomu můžeme zakročit dřív, než se situace zhorší."* R5 vidí výhodu v tom, že se tak dostanou k informacím, které by jinak zůstaly skryté: *„Děti někdy nevěří, že by jejich problém někdo řešil. Když ale vidí, že na vzkazy reagujeme a něco se děje, získávají větší důvěru a příště se svěří už třeba i osobně."*

R6 a R7 pracují s dotazníky, které pomáhají získat zpětnou vazbu od žáků o klimatu ve třídě. *„Díky dotazníkům zjistíme, jak se děti ve třídě cítí, jestli mají někoho, komu důvěřují, nebo jestli se v kolektivu necítí bezpečně,"* říká R6. R3 navíc využívá metodu sebehodnocení*: „Necháme děti napsat, jak vnímají svoje chování a vztahy se spolužáky. Pro některé je to zajímavé zrcadlo, ale občas se stane, že to berou na lehkou váhu a píšou odpovědi jen tak. S tím pak musíme pracovat."*

Celkově se ukazuje, že nejúčinnější je kombinace různých metod, které se vzájemně doplňují. Otevřená komunikace, aktivní sledování situace učiteli a využití různých nástrojů pomáhají včas identifikovat problémy a cíleně na ně reagovat.

TO 2: *Jaký vliv má sledování na další kroky a úpravy preventivních opatření?*

Sledování rizikového chování žáků hraje klíčovou roli v nastavování a úpravách preventivních opatření. Většina respondentů se shoduje, že díky metodám, jako jsou individuální konzultace, pozorování nebo schránka důvěry, mohou včas identifikovat problémy a efektivně reagovat. *„Když vidíme, že se něco děje, můžeme na to zareagovat dřív, než se to rozjede naplno. Třeba když si všimneme, že se někdo straní kolektivu nebo se u něj mění chování, zkusíme si s ním promluvit, zjistit, co se děje, a případně zapojit i další odborníky“* popisuje R6. Podobně to vidí i R8: *„Někdy si učitelé všimnou změny nálady u dětí, ale neví, co za tím stojí. Když se k tomu pak přidají poznatky od školního metodika prevence nebo třídního učitele, dokážeme lépe pochopit, co se děje, a navrhnout řešení.“*

Kromě včasné identifikace problémů sledování pomáhá i s nastavováním cílené prevence. *„Zjistíme třeba, že v nějakém ročníku se často opakuje problém s kyberšikanou. Pak můžeme upravit program prevence tak, aby se na to víc zaměřil – přidáme přednášku, workshop nebo o tom začneme víc mluvit v hodinách,“* říká R2. R7 doplňuje: *„Když si děti často stěžují na šikanu, znamená to, že je potřeba věnovat víc energie vztahům ve třídě. Takže zařazujeme víc aktivit na budování kolektivu a rozvíjení empatie.“* R5 zdůrazňuje, že sledování pomáhá i při spolupráci s rodiči: *„Když máme podložené informace o nějakém rizikovém chování, můžeme se lépe domluvit s rodiči, jak situaci řešit. Rodiče někdy sami nevidí, co se děje, a když jim přineseme konkrétní příklady, snáz pochopí, proč je důležité se tím zabývat.“*

Na druhou stranu R9 uvádí, že na jejich škole sledování k zásadním změnám v preventivních opatřeních nevede: *„Jo, snažíme se s tím pracovat, ale není to tak, že bychom kvůli tomu nějak zásadně přepisovali plán prevence. My to prostě řeší spíš jemnějšíma postupama… něco trošku upravíme, přidáme téma do třídnické hodiny, ale jinak jedeme v tom, co už máme nastavený.“* Ostatní respondenti však zdůrazňují, že pravidelné vyhodnocování přináší zpětnou vazbu a pomáhá přizpůsobit prevenci aktuálním potřebám žáků. R3 shrnuje: *„Bez sledování bychom vlastně ani nevěděli, jestli prevence funguje. Díky tomu můžeme reagovat, upravovat, přizpůsobovat. Není to něco, co se nastaví jednou a pak se na to sáhne za pět let.“* R10 uzavírá: *„Prevence musí být živý proces. Pokud vidíme, že nějaký problém narůstá, nesmíme čekat, ale rovnou hledat cesty, jak na něj zareagovat. A právě proto je sledování chování žáků tak důležité.“*

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 5

Sledování rizikového chování žáků představuje nezbytnou součást systematické preventivní práce školy. Jde o klíčový nástroj, který umožňuje včasnou identifikaci potenciálně problémových projevů chování a následné cílené přizpůsobení obsahu preventivních opatření. Školní metodici prevence při monitoringu chování nejčastěji využívají kombinaci metod, mezi které patří zejména každodenní komunikace se žáky, individuální konzultace a dlouhodobé systematické pozorování. Tato pozorování bývají realizována ve spolupráci s třídními učiteli, kteří jako nejbližší pedagogičtí pracovníci mohou efektivně zachytit první signály změn v chování žáků. Významným podpůrným nástrojem je rovněž schránka důvěry, která žákům poskytuje anonymní prostor pro sdílení obav či problémů. Některé školy dále využívají diagnostické dotazníky, výchovné komise nebo spolupráci s externími subjekty, čímž získávají komplexnější obraz o stavu třídních kolektivů a školního klimatu.

Získané informace jsou v mnoha případech využívány ke konkrétním úpravám MPP. Školy například rozšiřují tematické zaměření preventivních aktivit, mění formy jejich realizace nebo více akcentují oblasti vztahující se k mezilidským vztahům, spolupráci či respektu. Monitoring zároveň napomáhá zefektivnění komunikace s rodiči, neboť poskytuje konkrétní argumentaci při řešení problematických situací a usnadňuje hledání společných preventivních a intervenčních strategií. Pravidelná evaluace situace ve třídách rovněž podporuje pružnou reakci na nové výzvy a zajišťuje, aby obsah prevence odpovídal aktuálním potřebám žáků i školy jako celku.

Z výzkumného šetření však také vyplývá, že přístup k využití monitoringu není ve všech školách jednotný. Zatímco některé školy využívají dostupné informace jako východisko pro systematickou práci na prevenci a kontinuální aktualizaci programů, jiné instituce vnímají monitoring spíše jako formální nástroj, jehož výstupy nevedou k reálným změnám. V těchto případech se prevence stává více deklaratorní než skutečně funkční součástí pedagogické činnosti školy. Celkově lze konstatovat, že efektivita sledování rizikového chování žáků závisí nejen na volbě nástrojů a jejich pravidelnosti, ale především na ochotě školy tyto informace reálně využívat a reflektovat v rámci svého dlouhodobého preventivního směřování.

Tabulka 7

Monitoring rizik ze strany pedagogů

Respondent	Rozhovory se žáky	Individuální konzultace	Vedení záznamů	Pozorování	Schránka důvěry	Dotazníky	Výchovná komise	Sebehodnocení
R1	✅	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌
R2	✅	❌	✅	✅	✅	❌	❌	❌
R3	✅	❌	❌	✅	✅	❌	❌	✅
R4	✅	✅	✅	✅	✅	❌	❌	❌
R5	❌	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌
R6	❌	❌	✅	✅	❌	✅	✅	❌
R7	✅	✅	❌	❌	❌	✅	❌	❌
R8	❌	❌	✅	❌	❌	❌	❌	❌
R9	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌	❌
R10	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌	❌

5.6 Dílčí výzkumná otázka 6

DVO 6*: Jakým způsobem probíhá propagace?*

Tato otázka se zaměřuje na způsoby, jakými ŠMP propagují preventivní aktivity a strategie ve škole. Zkoumá, jakým způsobem informují žáky, pedagogy, rodiče a širší školní komunitu o probíhajících preventivních programech a aktivitách. Propagace může zahrnovat různé kanály komunikace. Cílem propagace je zajistit, aby všichni zúčastnění byli informováni o preventivních aktivitách, jejich cílech a výhodách, což přispívá k větší angažovanosti a podpoře těchto programů.

TO 1: *Jakým způsobem propagujete preventivní aktivity ve školním prostředí a komunitě?*

Propagace preventivních aktivit ve školním prostředí a širší komunitě probíhá prostřednictvím různých kanálů, které umožňují oslovit co nejširší skupinu žáků, rodičů i učitelů. Mezi nejčastěji využívané metody patří informační nástěnky, plakáty a školní časopis, které používají školy zastoupené respondenty R1 až R6 a R9. *„Snažíme se, aby*

byly nástěnky co nejvíc poutavé a aby se na nich střídaly aktuální informace. Dáváme tam i výstupy z různých akcí, aby žáci viděli, že prevence není jen o poučování, ale i o zajímavých aktivitách," vysvětluje R2. Podobný přístup volí i R5: *„Plakáty rozmisťujeme na strategická místa… chodby, jídelnu, šatny. Když na ně koukají každý den, aspoň jim něco utkví v hlavě."*

Dalším důležitým nástrojem je školní web, který využívají školy R2, R3, R5, R6 a R9. *„Web je ideální pro sdílení podrobnějších informací, odkazů na odborné články nebo kontaktů na pomocné organizace,"* říká R6. R3 doplňuje, že na jejich škole zveřejňují i aktuality k preventivním aktivitám: *„Například když probíhá Týden duševního zdraví, informujeme o programu a možnostech zapojení."* Webové stránky tak slouží nejen k informování žáků, ale i rodičů a širší veřejnosti.

Nejsilnějším propagačním nástrojem jsou školní akce, na kterých se podílí všechny školy. *„Když uspořádáme preventivní den s různými workshopy a přednáškami, je to pro žáky mnohem atraktivnější než běžná výuka,"* říká R1. R8 k tomu dodává, že důležité je, aby prevence nebyla nudná: *„Zkoušíme to dělat interaktivně, třeba debaty, zážitkové programy nebo simulační hry. Když si to zažijí na vlastní kůži, má to mnohem větší dopad."*

Všichni školní metodici prevence mají konzultační hodiny, které probíhají po předchozí domluvě e-mailem nebo telefonicky. Což mi osobně přijde nedostatečné, ovšem chápu, že je nutné brát v potaz, že ŠMP jsou převážně běžní učitelé. Někteří z nich však mají i vlastní kancelář a pravidelné konzultační časy. *„Já mám konzultace každý čtvrtek a snažím se, aby žáci věděli, že můžou kdykoliv přijít. Někdy se staví jen tak na kus řeči, jindy přijdou s konkrétním problémem,"* popisuje R3. R4 má konzultace dokonce každý den: *„Když něco řeší, je důležité, aby věděli, že nemusí čekat týden. Mohou přijít kdykoliv potřebují."* Dostupnost školních metodiků prevence je tak důležitým prvkem nejen propagace, ale i efektivní pomoci žákům v případě potřeby.

TO 2: *Jaká jsou opatření pro zapojení rodičů a dalších zainteresovaných stran do propagace preventivních opatření?*

Třídní schůzky jsou podle všech respondentů hlavním nástrojem pro zapojení rodičů do preventivních opatření. Tyto schůzky však často slouží především k řešení administrativních a kázeňských záležitostí. R5 k tomu říká: *„Většinu času na třídních schůzkách věnujeme řešení absence, kázeňských problémů nebo prospěchu. Na prevenci už pak nezbývá prostor, což je škoda."* R6 však upozorňuje, že i přesto se dá prevence alespoň částečně začlenit: *„Občas na schůzkách řešíme i témata, jako například*

bezpečnost na internetu nebo šikanu…Většinou v případech, když je téma ve třídě aktuální.“

Dalším důležitým kanálem jsou webové stránky školy, které využívají všechny oslovené školy. R4 to shrnuje: *„Web je ideální místo, kde rodiče najdou všechno pohromadě – aktuální programy, informace o workshopech i kontakty na odborníky. Když je něco důležitého, posíláme odkaz i v e-mailu.“* Některé školy navíc využívají školní časopis. R1 vysvětluje: *„V našem školním časopise se snažíme dělat osvětu. Nedávno jsme tam měli rozhovor s psychologem o stresu u dětí a byl o to velký zájem.“* R4 dodává: *„Rodiče si ho sice nečtou tolik jako žáci, ale když se tam objeví něco zajímavého, děti jim to často doma ukážou.“* Z vlastní rešerše zaměřené na webové stránky škol vyplývá, že dostupnost informací o ŠMP a preventivních aktivitách se značně liší. Na některých školních webech je obtížné dohledat jakékoli informace o osobě ŠMP, natož pak podrobnosti o preventivních programech a možnostech konzultací. Absence těchto údajů může omezit efektivní zapojení žáků, rodičů i pedagogů do preventivních opatření. Na druhé straně existují školy, které své preventivní programy prezentují velmi přehledně. Tyto instituce zveřejňují nejen kontaktní informace na ŠMP, ale také detailní přehled plánovaných aktivit, možností individuálních konzultací a dostupných preventivních materiálů. Přehledná a pravidelně aktualizovaná prezentace na webových stránkách tak významně přispívá k efektivnější komunikaci a zapojení všech zainteresovaných stran do prevence rizikového chování.

Vedle informování rodičů jsou některé školy aktivnější a nabízejí workshopy či školení. R2 popisuje: *„Jednou ročně pořádáme seminář o prevenci závislostí. Rodiče tam mají možnost slyšet odborníky, ale hlavně sdílet své zkušenosti. Ti, co přijdou, to většinou hodně oceňují.“* R3 doplňuje: *„Zaměřujeme se i na jiná témata, třeba kyberšikanu. Na posledním workshopu byli rodiče překvapení, jak snadno se děti mohou dostat do problémů na internetu.“*

Kromě práce s rodiči je zásadní také informování žáků o preventivních aktivitách. R6 zdůrazňuje*: „Nemůžeme čekat, že si o tom sami něco zjistí. Musíme jim to aktivně nabízet a ukazovat, že prevence není jen o zákazu, ale i o tom, jak se lépe orientovat v životě.“* R1 dodává: *„Snažíme se s nimi mluvit otevřeně, aby věděli, že se na nás můžou obrátit kdykoliv.“* Tento přístup napomáhá tomu, aby se preventivní aktivity staly přirozenou součástí školního prostředí.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 6

Propagace preventivních aktivit ve školním prostředí i širší komunitě probíhá prostřednictvím několika komunikačních kanálů. Mezi nejčastější patří informační nástěnky, školní plakáty a časopisy, které pomáhají žákům lépe se orientovat v preventivních tématech a poskytují aktuální informace o pořádaných akcích. Důležitou roli hrají také školní webové stránky, které umožňují přístup k detailním informacím o preventivních programech, kontaktech na odborníky a dalších dostupných zdrojích. Klíčovým prvkem propagace jsou školní akce, jako jsou tematické dny, workshopy a interaktivní vzdělávací programy, které zvyšují atraktivitu prevence a podporují aktivní zapojení žáků.

Zapojení rodičů a dalších zainteresovaných stran do preventivních opatření probíhá zejména prostřednictvím třídních schůzek a školních webových stránek. Přestože třídní schůzky slouží primárně k řešení organizačních a kázeňských záležitostí, některé školy se snaží alespoň částečně integrovat preventivní témata. Dalšími nástroji jsou školní časopisy a e-mailová komunikace, které umožňují informovat rodiče o aktuálních preventivních aktivitách. Některé školy navíc pořádají specializované workshopy a školení zaměřené na specifická rizika, jako je kyberšikana či prevence závislostí, což přispívá k efektivnějšímu zapojení rodičů do preventivního procesu. Z hlediska informovanosti o preventivních aktivitách a dostupnosti ŠMP se situace mezi školami výrazně liší. Zatímco některé instituce mají přehledně zpracované webové stránky s jasně uvedenými kontakty a nabídkou konzultací, jinde je obtížné tyto informace dohledat. Efektivní propagace prevence je přitom klíčová nejen pro žáky, ale i pro rodiče a pedagogický sbor, neboť umožňuje včasnou intervenci a lepší spolupráci mezi školou a rodinou.

Celkově je zřejmé, že úspěšnost preventivních aktivit závisí nejen na jejich obsahu, ale i na způsobu jejich komunikace. Pravidelná aktualizace informací, využívání různorodých forem propagace a aktivní zapojení žáků i rodičů jsou zásadními faktory, které mohou pozitivně ovlivnit efektivitu prevence rizikového chování ve školním prostředí. Přestože je komunikace v rámci školy pestrá a zahrnuje například školní webové stránky, nástěnky nebo přímou komunikaci se žáky a rodiči, není v současnosti využívána propagace prostřednictvím sociálních sítí, jako je Instagram nebo Facebook. Vzhledem k tomu, že právě tyto platformy jsou mezi mladou generací i rodiči velmi populární, mohly by výrazně napomoci zvýšení povědomí o preventivních aktivitách a posílit jejich dosah. Bylo by proto vhodné zvážit vytvoření oficiálního profilu školy nebo školního metodika prevence na těchto sítích, kde by bylo možné sdílet informace

o plánovaných akcích, přinášet zajímavý a edukativní obsah, představovat úspěšné projekty nebo nabídnout prostor pro anonymní dotazy a diskusi. Tímto způsobem by se prevence stala přístupnější, aktuálnější a lépe reflektovala komunikační zvyklosti dnešních dětí a dospívajících. Tabulka 8 přehledně zachycuje výsledky dílčí výzkumné otázky.

Tabulka 8

Propagace preventivních aktivit

Respondent	Informační nástěnky	Plakáty	Školní časopis	Školní web	Školní akce	Konzultační hodiny	Třídní schůzky	E-mailová komunikace	Workshopy pro rodiče
R1	✅	❌	✅	❌	✅	❌	✅	❌	❌
R2	✅	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌	✅
R3	❌	❌	❌	✅	✅	✅	❌	❌	✅
R4	❌	❌	❌	✅	✅	✅	✅	✅	❌
R5	✅	✅	❌	✅	✅	❌	✅	❌	❌
R6	✅	❌	❌	✅	✅	❌	✅	❌	❌
R7	❌	❌	❌	❌	✅	❌	❌	❌	❌
R8	❌	❌	❌	❌	✅	❌	❌	❌	❌
R9	✅	❌	❌	✅	✅	❌	❌	❌	❌
R10	❌	❌	❌	❌	❌	❌	❌	❌	❌

5.7 Dílčí výzkumná otázka 7

DVO 7: *Jakým způsobem zaznamenávají svou činnost?*

Tato otázka se zaměřuje na způsoby, jakými ŠMP dokumentují a zaznamenávají svou činnost a realizované preventivní aktivity. Zkoumá, jakým způsobem metodici shromažďují a uchovávají informace o provedených programech, aktivitách, monitorování rizikového chování, zpětné vazbě od žáků, učitelů a rodičů a dalších relevantních údajích. Cílem je mít přehlednou dokumentaci, která umožňuje

vyhodnocování efektivity preventivních programů, poskytování zpětné vazby a zajištění dlouhodobé udržitelnosti těchto aktivit.

TO 1: *Jaká jsou pravidla a postupy pro dokumentaci a zaznamenávání činnosti v oblasti prevence na vaší škole?*

Všichni oslovení respondenti uvádějí, že na jejich školách existuje zavedený systém dokumentace a zaznamenávání preventivních aktivit. Tato dokumentace slouží nejen k evidenci uskutečněných preventivních opatření, ale i k jejich vyhodnocení a následnému přizpůsobení preventivních strategií aktuálním potřebám žáků a školy. R6 popisuje, že jejich škola využívá širokou škálu dokumentačních nástrojů: *„Vedeme podrobné záznamy o každé preventivní akci, workshopu nebo besedě – zaznamenáváme datum, účastníky, témata a klíčové výstupy. Máme také individuální dokumentaci žáků, kteří se účastní preventivních aktivit nebo potřebují podporu, a rovněž archivujeme zápisy z třídnických hodin a poradenství.“* Podle R6 je součástí systému také shromažďování zpětné vazby od žáků, rodičů i učitelů, která je využívána k vyhodnocení efektivity programů. *„Na základě zpětné vazby upravujeme naše programy, abychom je co nejlépe přizpůsobili potřebám žáků,“* dodává. Podobný přístup potvrzuje i R2, který zmiňuje vedení Minimálního preventivního programu jako klíčového dokumentu: *„Součástí našeho systému je MPP, záznamy o rizikovém chování, pravidelné schůzky školního poradenského pracoviště a výroční zpráva o prevenci. Také pracujeme s dotazníky a zpětnou vazbou, abychom mohli naše programy pravidelně hodnotit.“* R3 doplňuje, že jejich škola klade důraz na individuální přístup k žákům a pravidelné revize preventivních opatření: *„Vedení záznamů o jednotlivých programech nám umožňuje sledovat jejich účinnost a provádět nezbytné úpravy. Součástí dokumentace jsou také individuální záznamy o podpoře žáků a přehled účinnosti preventivních strategií.“* R4 upozorňuje na důležitost identifikace rizikových oblastí:

R8 popisuje specifický přístup jejich školy k vyhodnocování preventivních aktivit: *„Na konci každého školního roku provádíme celkové hodnocení preventivních opatření a využíváme online portál pro evidenci preventivních aktivit.“* Tento systém umožňuje efektivní sledování realizovaných opatření a jejich dopadu na školní prostředí. Součástí preventivní dokumentace jsou také pravidelné reporty pro vedení školy. R1 zdůrazňuje význam monitorování pokroku: *„Důležité je nejen zaznamenávat, co děláme, ale také hodnotit, zda jsou naše programy účinné a zda odpovídají aktuálním potřebám školy.“* Tento názor podporuje i R3, který poukazuje na pravidelné revize preventivních

opatření: *„Vyhodnocujeme, které programy měly pozitivní efekt a kde je potřeba provést změny.“*

Školní metodici prevence tak mají jasně stanovený systém dokumentace, který zahrnuje širokou škálu nástrojů – od individuálních záznamů o žácích přes evidenci preventivních aktivit až po celkové hodnocení účinnosti programů. Tento přístup nejen zajišťuje systematickou práci v oblasti prevence, ale také umožňuje efektivní adaptaci strategií na aktuální výzvy a potřeby školního prostředí.

TO 2: *Jak se tyto informace využívají pro vyhodnocení úspěšnosti a přizpůsobení budoucích preventivních programů?*

Shromážděné informace z dokumentace preventivních aktivit hrají klíčovou roli při vyhodnocování jejich úspěšnosti a přizpůsobování budoucích strategií. Školní metodici prevence i vedení škol využívají zpětnou vazbu, analytické nástroje a pravidelné revize, aby zjistili, které aktivity jsou efektivní a kde je třeba provést změny. R1 zdůrazňuje význam kontinuálního sledování efektivity programů: *„Nestačí jen realizovat preventivní akce, musíme také vědět, jaký mají dopad. Proto pravidelně analyzujeme záznamy z jednotlivých aktivit a porovnáváme je s výstupy z předchozích let.“* Na základě těchto dat pak škola upravuje svůj preventivní plán a zaměřuje se na oblasti, které se ukazují jako nejproblematičtější. Podobně to vnímá i R3, který poukazuje na důležitost zpětné vazby od žáků: *„Každý rok provádíme hodnocení preventivních programů, a to jak prostřednictvím anonymních dotazníků, tak i přímých rozhovorů s třídními učiteli a žáky. Když například vidíme, že určitá aktivita neměla velký ohlas, příští rok ji nahradíme jinou metodou nebo ji přizpůsobíme aktuálním potřebám.“*

R6 doplňuje, že důležité je nejen sledovat účinnost programů, ale také flexibilně reagovat na nové výzvy: *„Například jsme si všimli, že se v poslední době objevuje více případů kyberšikany, a tak jsme zařadili do programu interaktivní workshopy s odborníky, kteří se na toto téma specializují.“* R8 využívá online systém pro evidenci preventivních aktivit, což jim umožňuje přesnější vyhodnocování dlouhodobých trendů: *„Díky digitálnímu záznamovému systému můžeme sledovat vývoj rizikového chování u jednotlivých ročníků a podle toho upravovat strategii prevence. Například jsme zjistili, že v některých třídách je vyšší výskyt experimentování s návykovými látkami, proto jsme tam posílili preventivní programy zaměřené na tuto oblast.“*

R2 upozorňuje, že při hodnocení preventivních opatření je důležité spolupracovat i s učiteli a rodiči: *„Zpětná vazba od učitelů nám pomáhá zjistit, jak žáci na aktivity reagují, a rodiče nám zase mohou poskytnout vhled do toho, zda mají programy dopad*

i mimo školu. Nedávno jsme například na základě připomínek rodičů rozšířili prevenci zaměřenou na bezpečnost na internetu.“

Celkově lze říct, že efektivní vyhodnocování preventivních programů stojí na systematickém sběru a analýze dat, zpětné vazbě od všech zainteresovaných stran a schopnosti pružně reagovat na aktuální problémy. Tento přístup umožňuje školám nejen udržet vysokou úroveň preventivní práce, ale také ji neustále inovovat a přizpůsobovat potřebám žáků.

Shrnutí dílčí výzkumné otázky 7

Školní metodici prevence využívají několik systémů pro dokumentaci a evidenci preventivních aktivit. Záznamy se týkají jak organizovaných akcí, tak individuální práce se žáky a spolupráce s dalšími zainteresovanými stranami. Mezi základní formy dokumentace patří záznamy o realizovaných preventivních aktivitách, které obsahují informace o datu konání, tématech, účastnících a výstupech z jednotlivých akcí. Důležitou součástí je také individuální dokumentace, která zahrnuje poznámky o žácích vyžadujících specifickou podporu či dlouhodobé sledování. Školy rovněž zaznamenávají informace z třídnických hodin a konzultací, kde se objevují podněty k dalším preventivním opatřením.

Vyhodnocování účinnosti programů probíhá prostřednictvím evidování zpětné vazby od žáků, rodičů i učitelů, často formou anonymních dotazníků nebo rozhovorů. Tato data se dále využívají pro úpravu preventivních strategií. Školy pravidelně zpracovávají výroční zprávy o prevenci, kde hodnotí efektivitu realizovaných opatření. Záznamy o školních incidentech, jako je šikana či problémové chování, jsou důležitou součástí dokumentace a slouží k rychlému vyhodnocení situace a návrhu opatření. Výstupy z těchto evidenčních systémů se pravidelně předkládají vedení školy formou interních reportů, které slouží jako podklad pro rozhodování o dalším směřování preventivních programů. Důraz je kladen na monitorování trendů v rizikovém chování žáků a přizpůsobování preventivních aktivit aktuálním potřebám. Souhrn odpovědí na dílčí výzkumnou otázku je uveden v tabulce 9.

Tabulka 9

Způsoby vedení dokumentace o preventivních aktivitách

Respondent	Záznamy o preventivních aktivitách	Individuální dokumentace žáků	Zpětná vazba (dotazníky, rozhovory)	Výroční zpráva o prevenci	Online systémy pro evidenci	Reporty pro vedení školy
R1	✅	✅	❌	✅	❌	✅
R2	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R3	✅	❌	❌	✅	❌	✅
R4	✅	✅	✅	✅	❌	✅
R5	✅	✅	❌	✅	❌	✅
R6	✅	✅	✅	✅	✅	✅
R7	✅	✅	✅	✅	❌	✅
R8	✅	❌	❌	❌	❌	✅
R9	✅	❌	✅	❌	✅	✅
R10	✅	✅	✅	✅	✅	✅

6 Shrnutí výsledků výzkumného šetření a doporučení do praxe

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat specifika práce školních metodiků prevence (ŠMP) na vybraných základních školách v Královéhradeckém kraji. Výzkum se zaměřil na analýzu MPP, které tyto školy vytvářejí a implementují v rámci prevence rizikového chování u žáků. Hlavní oblasti zkoumání byly vytyčeny, jako dílčí výzkumné otázky. Výzkumné šetření bylo provedeno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se školními metodiky prevence. Analýza těchto rozhovorů umožnila získat podrobný přehled o přístupech jednotlivých škol k prevenci rizikového chování, jejich strategiích a konkrétních opatřeních. Analýza získaných dat byla provedena tematickou analýzou, která odhalila klíčové vzorce a témata ve výpovědích respondentů. Data byla systematicky rozdělena do několika tematických okruhů odpovídajících výzkumným otázkám. Kromě kvalitativní analýzy bylo využito i základní kvantitativní vyhodnocení, například při sledování četnosti určitých přístupů nebo metod používaných při tvorbě preventivních programů. Výsledky byly porovnány mezi školami a interpretovány.

Významnou oblastí zkoumání bylo, z jakých zdrojů školní metodici prevence vycházejí při tvorbě preventivních programů. Ukázalo se, že školy využívají široké spektrum vnitřních a vnějších zdrojů při vytváření preventivních programů. Zjištěno bylo, že nejčastěji využívají odbornou literaturu, školení a metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Některé školy se spoléhají na své vlastní odborné týmy, které mohou zahrnovat pedagogy, školní psychology nebo speciální pedagogy. Tito odborníci, často s dlouholetými zkušenostmi, jsou schopni navrhnout a implementovat programy, které jsou přímo přizpůsobeny potřebám žáků dané školy. Na druhé straně, existují školy, které si uvědomují význam externí spolupráce, a proto aktivně hledají podporu u specialistů mimo školní prostředí. Pedagogicko-psychologické poradny, které poskytují odborné poradenství, diagnostiku a terapeutické služby, hrají klíčovou roli při poskytování podpory pro žáky s problémy, které mohou ovlivnit jejich chování a úspěch ve vzdělávacím procesu. Dalším významným partnerem pro školy jsou neziskové organizace, které se specializují na prevenci různých sociálních problémů, jako je závislost na návykových látkách, kyberšikana nebo problémy v rodinném prostředí. Tyto organizace mohou nabídnout nejen odborné školení pro pedagogy, ale také připravit a realizovat programy zaměřené na prevenci, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálních dovedností, emoční inteligence a schopnosti řešit konflikty. Externí spolupráce s těmito

subjekty může školám přinést nové metody, osvědčené postupy a podpořit inovace v prevenci problémového chování mezi žáky.

Analýza cílů minimálních preventivních programů ukázala, že školy se zaměřují zejména na prevenci šikany, závislostního chování a kybernetické bezpečnosti. Významná část škol klade důraz na rozvoj sociálních dovedností žáků, posilování jejich odolnosti vůči negativním vlivům a budování bezpečného školního klimatu. Přesto byly identifikovány rozdíly v prioritách jednotlivých škol, které souvisejí s jejich vnitřními podmínkami, zkušenostmi pedagogů a aktuální situací v daném prostředí.

Dílčí výzkumná otázka zaměřená na tvorbu a implementaci preventivních programů na základních školách v Královéhradeckém kraji poskytla komplexní pohled na procesy související s realizací MPP. Získaná data ukázala, že školy aktivně usilují o systematické začlenění prevence do svého vzdělávacího plánu, a to prostřednictvím různých metod a strategií. Preventivní aktivity jsou na školách realizovány prostřednictvím specifických programů, které zahrnují interaktivní workshopy, tematické dny, besedy s odborníky a dlouhodobé projekty. Výběr konkrétních opatření je ovlivněn aktuálními potřebami školy, dostupnými zdroji a spoluprací s externími institucemi. Klíčovým aspektem implementace prevence je její propojení s výukovým procesem, přičemž nejčastěji se objevuje ve výchovných předmětech, jako je občanská a rodinná výchova nebo tělesná výchova. Některé školy ji rozšiřují i do dalších předmětů, například do informatiky, kde se tematizuje kyberšikana, nebo do přírodovědných předmětů, které pokrývají problematiku návykových látek. Významným prvkem implementace prevence je její propojení s každodenním chodem školy.

Monitoring preventivních aktivit se ukázal jako zásadní aspekt pro hodnocení jejich efektivity. Většina škol využívá zpětnou vazbu od žáků a učitelů, přičemž nejčastěji se jedná o anonymní dotazníky a evaluační zprávy. Některé školy zaznamenávají i konkrétní případy výskytu rizikového chování a jejich řešení. Data získaná z monitoringu slouží jako podklad pro úpravy a inovace preventivních strategií. Efektivita monitoringu závisí na systematickém sběru dat a jejich následném vyhodnocení, avšak v některých školách je tento proces realizován spíše formálně, bez hlubší analýzy a využití výsledků k úpravám strategie. Častým problémem je také nedostatečná zpětná vazba od učitelů, kteří mnohdy nevěnují evaluaci dostatečnou pozornost.

Kromě samotné realizace aktivit je důležitá i propagace preventivních programů. Propagace preventivních aktivit byla hodnocena jako klíčový prvek pro zapojení širší školní komunity. Školy se snaží o efektivní informování žáků, rodičů i širší veřejnosti,

přičemž využívají školní webové stránky, informační schůzky a školní nástěnky. Některé školy aktivně zapojují rodiče do preventivních opatření prostřednictvím konzultačních setkání a tematických workshopů. Získaná data ukazují, že čím intenzivnější je spolupráce mezi školou, rodiči a odbornými institucemi, tím efektivnější jsou preventivní strategie. Školy, které se zaměřují na intenzivní propagaci preventivních programů, zaznamenávají vyšší míru spolupráce nejen ze strany rodičů, ale i místních odborných institucí a komunitních organizací. Díky efektivní komunikaci se daří lépe motivovat žáky k aktivnímu zapojení do preventivních aktivit a posilovat jejich odpovědnost vůči školnímu prostředí. Pozitivním přínosem dobře nastavené propagace je rovněž posílení povědomí o rizikovém chování a možnostech prevence mezi širokou veřejností, což vytváří příznivé podmínky pro dlouhodobou udržitelnost preventivních strategií ve školním prostředí.

V rámci dokumentace preventivních opatření se ukázalo, že většina školních metodiků prevence systematicky zaznamenává realizované aktivity v rámci interních zpráv, evaluačních protokolů a analytických výstupů. Dokumentace slouží nejen k internímu vyhodnocování efektivity jednotlivých opatření, ale také jako podklad pro kontrolní orgány, krajské metodiky prevence a další odborné instituce. Některé školy využívají strukturované formuláře a digitální databáze, které umožňují detailní sledování vývoje rizikového chování a účinnosti aplikovaných preventivních strategií. Získaná data pomáhají při nastavování dlouhodobých cílů prevence a umožňují pružně reagovat na aktuální potřeby školního prostředí.

Na základě získaných dat bylo možné konstatovat, že stanovený cíl výzkumu byl splněn. Výzkum poskytl komplexní pohled na tvorbu a realizaci MPP na zkoumaných školách, identifikoval silné stránky i problematické oblasti a přinesl doporučení pro zefektivnění preventivní činnosti školních metodiků prevence. Výsledky ukázaly, že školy nejen stanovují jasné preventivní cíle, ale také aktivně reagují na aktuální potřeby žáků a přizpůsobují své strategie novým výzvám, jako je například nárůst kyberšikany. Zároveň byla zdůrazněna důležitost systematického monitorování a evaluace preventivních programů a potřeba zlepšit spolupráci mezi školami, rodiči a odbornými institucemi. Přesto se ukázalo, že mezi školami existují značné rozdíly v přístupu k prevenci a implementaci doporučených opatření. Některé školy se potýkají s nedostatečnými personálními kapacitami, omezeným rozpočtem na preventivní programy či nízkou angažovaností pedagogického sboru. Výzvou zůstává také zapojení

rodičů do preventivních aktivit, neboť jejich účast je často minimální a spolupráce s rodinami není vždy efektivní.

Pro zlepšení situace by bylo vhodné posílit financování preventivních programů, zajistit lepší metodickou podporu školních metodiků prevence a vytvořit jednotný systém hodnocení preventivních opatření na celostátní úrovni. Myslím si také, že by bylo vhodné zařazovat systematické začleňování preventivních aktivit do výuky, zvyšování informovanosti pedagogů prostřednictvím odborných školení, intenzivnější spolupráce s rodiči a důslednější evaluace účinnosti preventivních opatření. Zajištění dostatečné metodické podpory a jednotného přístupu v rámci škol by mohlo vést k efektivnějšímu řešení rizikového chování žáků a k celkovému zlepšení školního klimatu. Dále bych doporučila posílení meziškolní spolupráce, která by umožnila sdílení osvědčených preventivních postupů a výměnu zkušeností mezi školními metodiky prevence. Rovněž by bylo přínosné vytvoření jednotného metodického rámce pro hodnocení efektivity preventivních programů, který by školám poskytl jasné vodítko pro evaluaci jejich opatření. V neposlední řadě by mohlo být užitečné rozšíření možností dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti prevence, například prostřednictvím akreditovaných kurzů či odborných stáží zaměřených na specifické oblasti prevence rizikového chování.

Závěr

Diplomová práce se zabývala primární prevencí rizikového chování na základních školách v Královéhradeckém kraji, se zvláštním důrazem na roli školního metodika prevence a efektivitu preventivních programů. Hlavním cílem bylo analyzovat, zda a jakým způsobem školy naplňují požadavky na tvorbu a realizaci MPP a jaké výzvy a překážky při jejich implementaci vznikají. Výzkum se zaměřil na identifikaci konkrétních faktorů ovlivňujících kvalitu preventivní práce a na možnosti, jak tuto oblast efektivněji rozvíjet.

V teoretické části byla nejprve vymezena základní terminologie týkající se prevence rizikového chování a jejího ukotvení v českém školském systému. Byly popsány klíčové pojmy, jako je primární prevence, školní metodik prevence a MPP. Následně byly rozebrány teoretické přístupy k prevenci, včetně ekologického modelu prevence, modelu rizikových a protektivních faktorů a dalších konceptů, které pomáhají porozumět dynamice rizikového chování u dětí a mládeže. Další část teoretické části se zaměřila na legislativní rámec primární prevence v České republice. Byly analyzovány klíčové dokumenty, které upravují povinnosti škol v oblasti prevence, jako je Národní strategie primární prevence rizikového chování a související metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Rovněž byly identifikovány hlavní instituce, které se podílejí na podpoře školní prevence, včetně pedagogicko-psychologických poraden a neziskových organizací zaměřených na prevenci. V neposlední řadě byla rozebrána role školního metodika prevence, jeho kompetence, povinnosti a klíčové dovednosti potřebné pro efektivní výkon této funkce. Bylo zdůrazněno, že úspěšná prevence vyžaduje multidisciplinární přístup, který zahrnuje spolupráci mezi školami, rodiči, odborníky a širší komunitou.

Na základě teoretické analýzy i výsledků empirického výzkumu bylo zjištěno, že školní metodici prevence hrají klíčovou roli v prevenci rizikového chování, avšak jejich práce je ovlivněna řadou faktorů. Mezi hlavní překážky patří nedostatek času, administrativní zátěž a omezená spolupráce mezi jednotlivými aktéry preventivních programů. Přestože většina škol vytváří a realizuje minimální preventivní programy, jejich efektivita je často závislá na míře podpory ze strany vedení školy a možnostech spolupráce s externími organizacemi. Významným faktorem je také motivace a odborná příprava metodiků prevence, která se liší v závislosti na podmínkách jednotlivých škol. Empirický výzkum dále ukázal, že metodici prevence využívají různé strategie

k oslovování žáků, včetně interaktivních workshopů, besed s odborníky a peer programů. Přesto se v praxi objevují rozdíly v přístupu jednotlivých škol, zejména co se týče systematického hodnocení efektivity preventivních opatření. Výsledky analýzy naznačují, že školy, které se zaměřují na dlouhodobou a systematickou prevenci, dosahují lepších výsledků v oblasti školního klimatu a snižování výskytu rizikového chování. Klíčovou roli v úspěšnosti preventivních programů hraje také zapojení širšího školního kolektivu, včetně učitelů, školních psychologů a rodičů, což se ukazuje jako jeden z faktorů ovlivňujících udržitelnost a efektivitu preventivních strategií.

Na základě zjištěných poznatků lze konstatovat, že stanovený cíl práce byl naplněn. Byla poskytnuta podrobná analýza preventivních strategií a metodik práce školních metodiků prevence, včetně identifikace hlavních výzev a faktorů ovlivňujících úspěšnost preventivních programů. Výsledky výzkumu mohou sloužit jako podklad pro další zlepšování preventivní práce na základních školách v Královéhradeckém kraji a přispět k rozvoji efektivnějších preventivních strategií. Zjištění z výzkumu mohou posloužit jako podklad pro inovaci preventivních strategií a zefektivnění práce školních metodiků prevence v praxi.

Na závěr lze doporučit zvýšení podpory školním metodikům prevence jak ze strany školského systému, tak ze strany externích organizací. Důraz by měl být kladen na další vzdělávání metodiků, sdílení dobré praxe mezi školami a zajištění stabilního finančního a personálního zázemí pro realizaci preventivních programů. Dále by bylo vhodné zavést pravidelné evaluace preventivních opatření s cílem zjistit jejich skutečnou účinnost a možnosti dalšího rozvoje. Pouze tak může být prevence rizikového chování ve školním prostředí skutečně efektivní a udržitelná, což přispěje nejen ke zlepšení školního klimatu, ale i k dlouhodobému pozitivnímu ovlivnění sociálního chování žáků.

Seznam zdrojů

Tištěné zdroje

BĚLÍK, Václav a kol. *Sociální patologie – vybraná ohrožení pedagogů*. Univerzita Hradec Králové, 2022. ISBN 978-80-7465-534-0.

BĚLÍK, Václav a SVOBODA HOFERKOVÁ, Stanislava. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů.* Vydání: první. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 142 stran. ISBN 978-80-7435-726-8.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-0.

ČECH, T., HORMANDLOVÁ, T. (2020). *Profesní obraz školního speciálního pedagoga v podmínkách základní školy.* Univerzita Palackého v Olomouci.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.

ERIKSON, Homburger Erikson. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203- 380-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva a Vendula Hlavatá. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 157 s. Recenzované monografie; 44. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9.

MAREŠ, Jiří a JEŽEK, Stanislav. Klima školní třídy: dotazník pro žáky. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. 39 s. Evaluační nástroje; 15. ISBN 978-80-87063-79-8.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada: 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MIOVSKÝ, Michal, ŠŤASTNÁ, Lenka. *Typy evaluací z hlediska hodnocených fází programu*. In: MIOVSKÝ, Michal a kol. *Prevence rizikového chování ve školství.* 2., přeprac. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-392-1.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.* Praha: MŠMT, 2010, č.j. 21291/2010-28.

MIOVSKÝ, Michal et al. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Vyd. 1. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. 100 s. Monografie. ISBN 978-80-87258-74-3.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada: 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4

PELCÁK, S., BĚLÍK, V. *Osobnostní faktory syndromu rizikového chování v adolescenci.* In: BĚLÍK, Václav et al. *Sociální patologie – vybraná ohrožení pedagogů.* Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2022. 157 stran. ISBN 978-80-7465-534-0.

PILAŘ, Jiří, BUDINSKÁ, Martina a HOLICKÁ, Naďa. *Organizační rámec školské prevence v ČR.* In: MIOVSKÝ, Michal a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-392-1.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole.* Praha: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-28-5.

SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci.* Praha: Grada, 2014. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.

SKÁCELOVÁ, Lenka. *Minimální preventivní program školy*. In: MIOVSKÝ, Michal a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. 2., přeprac. vyd. Praha: Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7422-392-1.

TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence: soubor materiálů.* Vyd. 1. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-17-6.

Elektronické zdroje

ANDRYS, Ondřej. *Strategie 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2023. [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030.

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: Rádce školního metodika prevence*. 1. vyd. Ostrava: EconomPress, 2014. [cit. 2024-11-15]. ISBN 978-80-905065-6-5.

FRYČ, Jindřich a kol. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2025-2-16]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf.

GRECMANOVÁ, Helena et al. *Klima školy: soubor dotazníků pro učitele, žáky a rodiče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. 27, 13 s. Evaluační nástroje; 14. [cit. 2024-11-15]. ISBN 978-80-87063-80-4.

HOFERKOVÁ, Stanislava, KRAUS, Blahoslav a BĚLÍK, Václav. Aktuální otázky sociální patologie a sociální pedagogiky 1 [online]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2022, s. 92–102 [cit. 2024-11-15]. ISBN 978-80-7435-884-5. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste fakulty/ustav- socialnich-studii/dokumenty/publikace-ke-stazeni/aktualni-otazky-socialni- patologie-a-socialni-pedagogiky-1.pdf.

KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy II*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://kped.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/168/2020/12/opora_sociologie_vychovy_II_2018.pdf.

MŠMT. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: MŠMT, 2020 [cit. 2025-02-06]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/odbor_20/Strategy_2030_.pdf.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2019. [cit. 2025-01-06]. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, 2019. [cit. 2025-01-06]. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf.

NEŠPOR, Karel et al. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2020. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1657/354/jak%20ve%20skole%20vytvorit%20zdravejsi%20prostredi_web0.pdf.

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Školní metodik prevence* [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html.

NÁRODNÍ ÚSTAV DUŠEVNÍHO ZDRAVÍ (NUDZ). *Národní monitoring duševního zdraví dětí*. Praha: NUDZ, 2023. [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://www.nudz.cz/media-pr/tiskove-zpravy/narodni-monitoring-dusevniho-zdravi-

deti-40-vykazuje-znamky-stredni-az-tezke-deprese-30-uzkosti-odbornici-pripravuji-preventivni-opatreni.

PAVLAS MARTANOVA, Veronika. Národní ústav pro vzdělávání. Online. 2014. [cit. 2024-10-29] Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani.html.

PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. *Manuál pro tvorbu minimálních preventivních programů.* Praha: Pražské centrum primární prevence, 2010. [cit. 2024-11-15].

PPP Ústeckého kraje. *Manuál pro školní metodiky prevence*. Ústí nad Labem: Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje, 2021. [cit. 25. 2. 2025] Dostupné z: https://www.pppuo.cz/soubory/projekty/bezpecne_klima/Manual_pro_skolni_metodiky_prevence.pdf?utm_source=chatgpt.com.

VEDRALOVÁ, Jarmila. Kouření v České republice 2019. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2019. [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://mzd.gov.cz/wp-content/uploads/2020/05/prezentace-Kou%C5%99en%C3%AD-v-%C4%8Cesk%C3%A9-republice-2019-Jarmila-Vedralov%C3%A1.pdf.

ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2024-11-15]. Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/projekty/rspp/skolni-metodik-prevence.html.